

N:o 36.

Kongl. Maj:ts nådiga proposition till Riksdagen, angående beredande af ålderdomsunderstöd åt lärare och lärarinnor vid småskolor och mindre folkskolor äfvensom icke ordinarie lärare och lärarinnor vid folkskolor; gifven Stockholms slott den 10 mars 1892.

Sedan, med anledning af dels Riksdagens skrifvelse den 14 maj 1889 angående uppgörande af förslag till grunder för beredande af ålderdomsförsörjning åt de lärare och lärarinnor, hvilka tjenstgöra vid småskolan eller biträda vid undervisningen i folkskolan, dels ock en af styrelsen för tionde allmänna svenska folkskoleläraremötet i Stockholm gjord underdånig framställning om vidtagande af erforderliga åtgärder såväl i allmänhet för ett bättre betryggande i rättsligt och ekonomiskt afseende af småskolelärarekårens ställning som särskildt för nämnda kårs understödjande på äldre dagar, Kongl. Maj:t den 17 oktober 1890 uppdragit åt en komité att afgifva betänkande och förslag, på hvilket sätt och under hvilka vilkor i öfrigt, utan alltför stora kostnader för staten och kommunerna, understöd på ålderdomen måtte kunna beredas lärare och lärarinnor vid småskolor och mindre folkskolor äfvensom biträdande lärare och lärarinnor vid folkskolor, så ock att utarbета förslag till de reglementariska bestämmelser, som i ämnet blefve erforderliga, har denna komité fullgjort det komitén lemnade uppdrag och den 4 februari 1891 till Kongl. Maj:t aflemnad underdånigt betänkande och förslag om ålderdomsunderstöd åt lä-

rare och lärarinnor vid småskolor och mindre folkskolor äfvensom icke ordinarie lärare och lärarinnor vid folkskolor jemte förslag till reglemente för »småskolelärares m. fl. ålderdomsunderstödsanstalt».

Öfver komiténs förslag hafva derefter underdåniga yttranden afgifvits ej mindre af öfverstyrelsen för Stockholms stads folkskolor, domkapitlen och Kongl. Maj:ts samtliga befallningshafvande än äfven af kongl. direktionen öfver folkskolelärares pensionsinrättning och kongl. statskontoret; och får Kongl. Maj:t, under åberopande af innehållet af bilagda protokoll öfver ecklesiastikärenden för denna dag, härmed föreslå Riksdagen att godkänna följande grunder för inrättande af en anstalt för beredande af ålderdomsunderstöd åt lärare och lärarinnor vid småskolor och mindre folkskolor äfvensom icke ordinarie lärare och lärarinnor vid folkskolor:

I) *i afseende å anstaltens ändamål:*

att anstalten, hvilken benämnes småskolelärares m. fl. ålderdomsunderstödsanstalt och träder i verksamhet med år 1893, afser beredande af ålderdomsunderstöd åt de lärare och lärarinnor vid småskolor och mindre folkskolor samt de icke ordinarie lärare och lärarinnor vid folkskolor, för hvilkas aflönande tillskott af allmänna medel åtnjutes;

att, der på grund af särskilda förhållanden lärare eller lärarinnor i öfningsämnen eller slöjd vid de till den allmänna folkundervisningen hörande skolor hafva en i afseende på arbetstiden med ofvannämnda lärares och lärarinnors fullt jemförlig tjänstgöring, de kunna, på vederbörande skoldistrikts derom hos Kongl. Maj:t gjorda ansökan och på de vilkor, som af Kongl. Maj:t föreskrifvas, vinna delaktighet i den med anstalten afsedda förmån;

II) *i afseende å kostnadernas bestridande:*

att de för anstaltens ändamål erforderliga kostnader skola bestridas genom afgifter af vederbörande skoldistrikt och fyllnadsbidrag af staten;

III) *i afseende å skoldistriktens afgifter och sättet för dessas utgörande:*

att skoldistrikt skall vara skyldigt att såsom bidrag till bestridande af anstaltens utgifter erlägga en årlig afgift af 6 kronor för hvarje af de under I), första punkten, omförmälda lärare och lärarinnor, för hvilken skoldistriktet för samma år utbekommer lönetillskott af allmänna medel, med undantag allenast för vikarie vid ordinarie folkskolelärare-tjänst;

att denna afgift skall utgå till fullo, äfven om skoldistriktet af någon

anledning kommer i åtnjutande blott af en del af det stadgade lönetillskottet för året; samt

att nämnda afgift skall erläggas på det sätt, att statskontoret och Kongl. Maj:ts vederbörande befallningshafvande vid utbetalningen af hvarje lönetillskott för lärare eller lärarinna, för hvilken afgift skall utgå, afdrager 6 kronor, hvarefter de af Kongl. Maj:ts befallningshafvande innehållna afgifterna insändas till statskontoret;

IV) *i afseende å vilkoren för rätt till understöd samt om understödets belopp:*

att rätt till understöd från anstalten skall, under de vilkor som i öfrigt bestämmas, tillkomma hvar och en af de under I), första punkten, omförmälda lärare och lärarinnor, som antingen, då understödet sökes, är eller inom ett år före inlemnandet till vederbörande skolråd af sin ansökan om understöd varit i tjenst anställd;

att helt understöd skall utgå med ett belopp af 150 kronor för år;

att rätt till helt understöd skall efter afgang från tjensten tillkomma lärare eller lärarinna, som uppnått 55 års ålder och räknar 30 tjensteår;

att lärare eller lärarinna, som blifvit i tjenst anställd före den 1 januari 1880 och uppnått en lefnadsålder af minst 55 år, skall, om han eller hon tjenstgjort minst 20 år och summan af lefnads- och tjensteår uppgår till minst 80, vara berättigad att efter afgang från tjensten erhålla helt understöd;

att, om lärare eller lärarinna af vederbörande skolråd eller folkskoleinspektör anses på grund af försvagad helsa, bristande syn eller hörsel, eller annan liknande, oförvallad anledning icke vidare vara fullt lämplig att sköta sin tjenst, skola, efter uppnådda 25 tjensteår, lärare, som fyllt 50 år, och lärarinna, som fyllt 45 år, vara berättigade att, då han eller hon om understöd gör ansökan, efter afgang från tjensten bekomma afkortadt årligt understöd till följande belopp:

a) lärarinna,

som fyllt 45 år.....	70 kronor
» » 46 ».....	75 »
» » 47 ».....	80 »
» » 48 ».....	85 »
» » 49 ».....	90 »

b) lärare eller lärarinna,

som fyllt 50 år.....	100 kronor
» » 51 ».....	110 »
» » 52 ».....	120 »

som fyllt 53 år	130 kronor
» » 54 »	140 »

att lärare eller lärarinna, som blifvit i tjenst anställd före den 1 januari 1880 och uppnått en lefnadsålder af minst 55 år, skall, om han eller hon tjenstgjort minst 20 år och af förut nämnda skäl icke vidare anses fullt lämplig att sin tjenst sköta, likaledes vara berättigad att efter afgang från tjensten erhålla afkortadt årligt understöd sålunda:

om summan af lefnads- och tjensteår uppgår till	till belopp af
75 år	100 kronor
76 »	110 »
77 »	120 »
78 »	130 »
79 »	140 »

att lärare eller lärarinna, som ej upphunnit det för erhållande af helt eller afkortadt understöd bestämda antalet lefnads- och tjensteår, men genom obotlig sjukdom blifvit urståndsatt att vidare sköta sin tjenst, skall ega att, derest han eller hon tjenstgjort minst 15 år, från anstalten bekomma ett årligt understöd af 70 kronor;

att tjensteår skall med afseende på rätt till understöd räknas såsom fullt, derest läraren eller lärarinnan derunder tjenstgjort minst 7 kalendermånader, och att med de år, under hvilka läraren eller lärarinnan möjligen undervisat kortare tid, skall verkställas en sammanläggning och reduktion, med beräkning af 7 månader på hvarje år;

att med afseende på rätt till understöd hel tjenstgöring skall beräknas omfatta minst 18 undervisningstimmar i veckan;

att i lärares eller lärarinnas tjenstetid skall inräknas all hel tjenstgöring i de till den allmänna folkundervisningen hörande skolor, af hvad slag den vara må, undervisning i blott öfningsämnen och slöjd dock endast på vederbörande skoldistrikts derom hos Kongl. Maj:t gjorda ansökan och på de vilkor, som af Kongl. Maj:t föreskrifvas;

att, om den, som börjat att uppbära understöd från anstalten, mottager nytt förordnande såsom lärare eller lärarinna vid någon för den allmänna folkundervisningen inrättad skola, han eller hon skall förlora understödet för den tid, under hvilken han eller hon uppbär lön såsom lärare eller lärarinna, dock med undantag för det fall att en understödstagare vid sjukdoms- eller annat tillfälligt förfall för tjenstgörande lärare eller lärarinna under kortare tid vikarierar för denne;

att understödstagare, som dömes förlustig medborgerligt förtroende, skall förlora sitt understöd;

att den, som under loppet af fem år ej uttagit sitt understöd, skall afföras från förteckningen å understödstagare, och att, om han eller hon sedermera ånyo anmäler sig, det må ankomma på anstaltens direktion, om och i hvilken mån han eller hon åter må inträda i sin förra rätt;

att understödstagare, som bosätter sig å utrikes ort, utan att dertill ega Kongl. Maj:ts tillstånd, derigenom förverkar understödet för den tid, han är utrikes, samt att, om understödstagare blifver främmande makts undersåte, eller utan Kongl. Maj:ts tillstånd träder i främmande stats tjänst, hans rätt till understöd skall upphöra;

att understöd skall beräknas för fulla kalendermånader och vidtaga med början af månaden näst efter den, under hvilken läraren eller lärarinnan upphört att åtnjuta lön, eller ock — der lärare eller lärarinna, som först efter afgången från tjänsten, men inom ett år derefter, inlemnat sin ansökan om understöd, särskildt hemställt, att denna måtte pröfvas med afseende på hans eller hennes efter afgång från tjänsten uppnådda högre lefnadsålder och dermed möjligen följande rätt till högre understödsbelopp — med början af månaden näst efter den, under hvilken han eller hon till vederbörande skolråd ingifvit ansökning att från anstalten erhålla understöd;

att understöd skall upphöra att utgå med den månad, under hvilken understödstagare affidit eller rätt till understöd förlorats; samt

att understöd af nu ifrågavarande slag ej må för understödstagarens gäld i mät tagas;

V) *i afseende å utbetalning af understöd:*

att understöd utbetalas halfårsvis af anstalten; samt

att, om understödstagare är boende i landsorten, han skall vara berättigad att efter hos styrelsen för anstalten gjord anmälan, innefattande uppgift om hans hemvist samt åtföljd af de intyg och öfriga handlingar, Kongl. Maj:t kan finna skäligt föreskrifva, från styrelsen få understödet med allmänna posten i rekommenderadt eller assureradt tjänstebref kostnadsfritt sig tillsändt;

VI) *i afseende å understödsanstaltens styrelse och förvaltning:*

att anstalten skall förvaltas af direktionen öfver folkskolelärarnes pensionsinrättning, och att tills vidare dervid skola i tillämpliga delar och i alla de omständigheter, om hvilka icke i blifvande reglemente för anstalten kommer att särskildt stadgas, gälla enahanda föreskrifter, som enligt regle-

mentet för nämnda inrättning äro gifna för densamma samt dess förvaltning.

I sammanhang härmed vill Kongl. Maj:t — med tillkännagifvande, *dels* att, derest dessa grunder af Riksdagen godkännas, Kongl. Maj:t ämnar för den nya anstalten utfärda reglemente i hufvudsaklig öfverensstämmelse med det af komitén dertill uppgjorda, härhos bifogade förslag, med de ändringar deri, som af tillämpningen af de nu föreslagna grunderna kunna föranledas, *dels* att Kongl. Maj:t, efter det närmare erfarenhet vunnits angående omfånget af de göromål, som tillhöra anstalten, samt dessa göromåls lämpliga fördelning, kommer att till Riksdagen afgifva förslag till stat för anstalten, *dels* ock att Kongl. Maj:t, i den mån särskildt bidrag från statsverket till anstaltens uppehållande blifver erforderligt, kommer att till Riksdagen aflåta proposition om uppförande i riksstaten af härtill erforderligt anslag — föreslå Riksdagen att, i afseende å kostnaderna för anstaltens förvaltning och verksamhet under år 1893, medgifva,

att Kongl. Maj:t må för sistnämnda år bestämma de belopp, som för bestridande af anstaltens förvaltningsbestyr varda erforderliga; samt

att de för berörda förvaltningskostnad och för anstaltens utgifter i öfrigt under nämnda år erforderliga medel må af Kongl. Maj:t, i den mån från skoldistriktet inlutna afgifter icke äro att tillgå, anvisas utaf tillgängliga statsmedel såsom förskott, att antingen ersättas af berörda afgifter, i den mån de under året till anstalten ingå, eller, derest sagda afgifter skulle för året befinnas härtill otillräckliga, anmälas till ersättande af Riksdagen.

De till ärendet hörande handlingar skola Riksdagens vederbörande utskott tillhandahållas; och Kongl. Maj:t förblifver Riksdagen med all Kongl. nåd och ynnest städse välbevågen.

OSCAR.

G. F. Gilljam.

Komiténs förslag till Reglemente för Småskolelärares m. fl. ålderdomsunderstödsanstalt.

Art. I. Om anstaltens ändamål.

§ 1. Anstalten afser beredande af ålderdomsunderstöd åt de lärare och lärarinnor vid småskolor och mindre folkskolor, samt icke ordinarie lärare och lärarinnor vid folkskolor, för hvilka lönetillskott af allmänna medel åtnjutes.

Der på grund af särskilda förhållanden lärare eller lärarinnor i öfningssämnen eller slöjd vid de till den allmänna folkundervisningen hörande skolor hafva en i afseende på arbetstiden med ofvannämnda lärares och lärarinnors fullt jemförlig tjenstgöring, kunna de, på vederbörande skoldistrikts derom hos Kongl. Maj:t gjorda ansökan och på af honom föreskrifna vilkor, vinna delaktighet i den med anstalten afsedda förmån.

Hvad i detta reglemente här nedan säges om lärare skall, utom i det fall, som i § 8 mom. 1 omförmäles rörande lärares och lärarinnors olika minimiålder för rätt till understöd, äfven ega tillämpning på lärarinnor.

Art. II. Om kostnadernas bestridande.

§ 2. De för anstaltens ändamål erforderliga kostnader bestridas genom afgifter af vederbörande skoldistrikt och fyllnadsbidrag af staten samt genom inkomster af tillfällig beskaffenhet.

Art. III. Om skoldistriktens afgifter och sättet för deras utgörande.

§ 3. Skoldistrikt är skyldigt att såsom bidrag till bestridande af anstaltens utgifter erlægga en årlig afgift af 6 kronor för hvarje i § 1 mom. I omförmäld lärare, för hvilken skoldistriktet under året utbekommer lönetillskott af allmänna medel. För vikarie på ordinarie folkskoleläraresetjänst vare skoldistriktet dock befriadt från sådan afgift.

Den bestämda afgiften utgår till fullo, äfven om skoldistriktet af någon anledning kommer i åtnjutande blott af en del af det stadgade lönetillskottet för året.

§ 4. De i föregående § fastställda afgifter erläggas på det sätt, att Kongl. Maj:ts vederbörande befallningshafvande vid utbetalningen af hvarje lönetillskott för lärare, för hvilken afgift skall utgå, afdrager 6 kronor, hvarefter de för länet innehållna afgifterna till statskontoret insändas.

Art. IV. Om rätt till understöd och om understödets belopp.

§ 5. Rätt till understöd från denna anstalt tillkommer, under de villkor i öfrigt, som detta reglemente bestämmer, hvar och en af de i § 1 mom. I omförmälda lärare, som antingen är eller inom ett år före inlemmandet af sin ansökan om understöd varit i tjänst anställd.

§ 6. Understödet är antingen helt eller afkortadt.

Helt understöd utgår med ett belopp af 150 kronor för år.

Afkortadt understöd bestämmes i förhållande till helt understöd och utgår med de belopp, som i §§ 8 och 9 närmare angifvas.

§ 7. Rätt till helt understöd tillkommer efter afgang från tjänsten hvarje understödsberättigad lärare, som uppnått 55 års ålder och räknar 30 tjänsteår.

Öfvergångsstadgande:

Lärare, som blifvit i tjänst anställd före den 1 januari 1880 och uppnått en lefnadsålder af minst 55 år, vare, om han tjänstgjort minst 20 år och summan af lefnads- och tjänsteår uppgår till minst 80, berättigad att efter afgang från tjänsten erhålla helt understöd.

§ 8. Anses af vederbörande skolråd eller folkskoleinspektör lärare på grund af försvagad helse, bristande syn eller hörsel eller annan liknande, oförvållad anledning icke vidare vara fullt lämplig att sin tjänst sköta, vare, efter uppnådda 25 tjänsteår, lärare, som fyllt 50 år, och lärarinna, som fyllt 45 år, berättigad att, då han eller hon om understöd gör ansökan, efter afgang från tjänsten bekomma afkortadt årligt understöd till nedanstående belopp:

a) lärarinna,

som fyllt 45 år	70 kr.
» » 46 »	75 »
» » 47 »	80 »
» » 48 »	85 »
» » 49 »	90 »

b) lärare eller lärarinna,

som fyllt 50 år	100 kr.
» » 51 »	110 »
» » 52 »	120 »
» » 53 »	130 »
» » 54 »	140 »

Öfvergångsstadgande:

Lärare, som blifvit i tjänst anställd före den 1 januari 1880 och uppnått en lefnadsålder af minst 55 år, vare, om han tjänstgjort minst 20 år och af ofvannämnda skäl icke vidare anses fullt lämplig att sin tjänst sköta, likaledes berättigad att efter afgang från tjänsten erhålla afkortadt årligt understöd, sålunda:

om summan af lefnads- och tjänsteår uppgår till	till belopp af
75 år	100 kr.
76 »	110 »
77 »	120 »
78 »	130 »
79 »	140 »

§ 9. Lärare, som ej upphunnit det för erhållande af helt eller af kortadt understöd bestämda antalet lefnads- och tjensteår, men genom obotlig sjukdom blifvit urståndsatt att sin tjenst vidare sköta, eger att, derest han tjenstgjort minst 15 år, från anstalten bekomma ett årligt understöd af 70 kronor.

§ 10. Tjensteår, som i allmänhet anses omfatta hel tjenstgöring under minst 8 månader eller 34 $\frac{1}{2}$ veckor, räknas dock med afseende på rätt till understöd såsom fullt, derest läraren derunder tjenstgjort minst 7 månader. Med antalet af de år, under hvilka läraren möjligen undervisat kortare tid, verkställs en reduktion, med beräkning af 7 månader på hvarje år.

Med afseende på rätt till understöd beräknas hel tjenstgöring omfatta minst 20 undervisningstimmar i veckan.

I lärares tjenstetid inräknas all hel tjenstgöring i de till den allmänna folkundervisningen hörande skolor, af hvad slag den vara må, undervisning i blott öfningsämnen och slöjd dock endast på vederbörande skoldistrikts derom hos Kongl. Maj:t gjorda ansökan och på af honom föreskrifna villkor.

§ 11. Om den, som börjat att uppbära understöd från anstalten, mottager nytt förordnande såsom lärare vid någon för den allmänna folkundervisningen inrättad skola, förlöre han understödet för den tid, under hvilken han uppbär lön såsom lärare.

§ 12. Understödstagare, som dömes förlustig medborgerligt förtroende, förlöre sitt understöd.

§ 13. Den, som under loppet af fem år ej uttagit sitt understöd, varder från förteckningen å understödstagare afförd. Anmäler han sig sedermera å nyo, pröfve anstaltens direktion, om och i hvilken mån han åter må inträda i sin förra rätt.

§ 14. Understödstagare, som bosätter sig å utrikes ort, utan att der-till ega Kongl. Maj:ts tillstånd, förverkar derigenom understödet för den tid, han utrikes är.

Varder understödstagare främmande makts undersäte, eller träder han utan Kongl. Maj:ts tillstånd i främmande stats tjenst, upphör hans rätt till understöd.

§ 15. Understöd beräknas för fulla månader, och vidtager med början af månaden näst efter den, under hvilken läraren upphört att åtnjuta lön,

eller ock — der lärare, som först efter afgangen från tjensten, men inom den i § 5 uppgifna tid, inlemnad sin ansökan om understöd, särskildt hemställt, att denna måtte pröfvas med afseende på hans efter afgang från tjensten uppnådda högre lefnadsålder och dermed möjligen följande rätt till högre understödsbelopp — med början af månaden näst efter den, under hvilken han hos vederbörande skolråd anmält sin önskan att från anstalten erhålla understöd.

Understöd upphör att utgå med den månad, under hvilken understödstagare aflidit eller rätt till understöd förlorats.

Art. V. Om sättet huru understöd sökes och tillägges.

§ 16. Lärare, som önskar att från anstalten erhålla understöd, skall derom göra anmälan hos skolrådet i det distrikt, der han tjenstgör eller senast tjenstgjort, och dervid bifoga åldersbevis i original äfvensom fullständig, med behöriga bilagor och påskrift af skolrådets ordförande styrkt tjensteförteckning, upptagande så väl hans tjenstetid i egenskap af lärare, som äfven under hvilka tider han tilläfventyrs, på grund af sjukdom eller annan anledning, läraretjenst icke bestridt; åliggande det skolrådet att, efter granskning af handlingarna, desamma tillika med eget utlåtande till anstaltens direktion öfversända, med begäran om dess beslut i fråga om sökandens rätt till understöd.

§ 17. Den, som söker understöd jemlikt § 8, skall vid ansökningen förete uttrycklig tillstyrkan antingen af skolråd eller folkskoleinspektör, att han på grund af i denna paragraf uppgifven anledning må sådant understöd erhålla.

Den, som söker understöd jemlikt § 9, skall vid ansökningen föga dels intyg af legitimerad läkare om sjukdomens beskaffenhet och dess obotlighet, dels vederbörande skolråds och folkskoleinspektörs vitsord, att sökanden är till vidare tjenstgöring oförmögen.

§ 18. Då detta reglemente börjat tillämpas, skall hvarje i § 1 mom. 1 omnämnd lärare genom skolrådets försorg förses med en tjenstebok, upptagande, förutom lärarens fullständiga för- och tillnamn samt födelseort, år och dag, uppgifter, enligt af anstaltens direktion tillhandahållet formulär, å distriktets och den särskilda skolans namn, tjenstgöringens art och lärarens undervisningstid. Dessa uppgifter, som skola i tjensteboken införas vid slutet af hvarje kalenderår eller oftare, der på grund af lära-

rens flyttning från ett skoldistrikt till ett annat så erfordras, skola till riktigheten bestyrkas genom vederbörande skolrådsordförandes namnteckning.

Vid ansökan om understöd skall tjenstebok medfölja och varder, om ansökan bifalles, af direktionen behållen.

§ 19. På anstaltens direktion ankomme att, vid fråga om beviljande af understöd, från vederbörande infordra de upplysningar, som, utöfver hvad de till direktionen öfverlemnade handlingar innehålla, anses erforderliga för frågans fullständiga utredning och bedömande.

§ 20. Sedan ansökan om understöd blifvit af direktionen pröfvad, skall underrättelse om beslutet genom skolrådet meddelas sökanden, och, om ansökan blifvit afslagen, hänvisning derjemte lemnas honom att, i händelse af missnöje med beslutet, deruti hos Kongl. Maj:t söka ändring.

§ 21. För lärare, som i behörig ordning blifvit förklarad till understöd berättigad, utfärde direktionen på lärarens anhållan understödsbref, dock i de fall, då direktionen ej redan erhållit kännedom om tiden för lönens frånträdande, först sedan vederbörande skolråd derom lemnat erforderlig uppgift.

Understödsbref tillställas läraren genom skolrådet mot qvitto, som till direktionen insändes.

§ 22. I händelse understödsbref förkommer eller varder understödstagare afhändt, bör denna, på egen bekostnad, låta i ett nummer af den allmänna tidning, i hvilken legala kungörelser skola införas, kungöra dömandet af understödsbrefvet och inför anstaltens direktion förete detta tidningsnummer, hvarefter direktionen har att nytt bref utfärda.

Art. VI. Om utbetalning af understöd.

§ 23. Understöd utbetalas halfårsvis i juni och december månader. Dervid företes understödsbrefvet till anteckning å detsamma om utbetalningen, hvarjemte aflemnas frejdebevis och intyg, att understödstagaren vid ingången af sista månaden i halfåret ännu lefde, eller, i fall han dessförrinnan aflidit, om dagen, då dödsfallet inträffade.

§ 24. Utbetalning af understöd verkställas af anstaltentill understödstagaren personligen eller hans behörigen befullmäktigade ombud mot qvitto.

Är understödstagare boende i landsorten, vare han berättigad att efter hos direktionen gjord anmälan, innefattande uppgift om hans hemvist, hos Kongl. Maj:ts vederbörande befallningshafvande, antingen på förutnämnda sätt lyfta sitt understöd eller ock, sedan han till denne för hvarje gång, under rekommendation, med allmänna posten insändt sitt understödsbref jemte i § 23 omnämnda bevis och intyg samt qvitto, kostnadsfritt bekomma sitt understöd i rekommenderad eller assurerad postförsändelse. De medel, som på detta sätt af Kongl. Maj:ts befallningshafvande utbetalats, skola, uppå requisition, gäldas af anstalten.

§ 25. Införsel för gäld i understöd må icke beviljas, ej heller understöd med kvarstad beläggas.

Art. VII. Om understödsanstaltens styrelse och förvaltning.

§ 26. Småskolelärares m. fl. ålderdomsunderstödsanstalt förvaltas af direktionen öfver folkskolelärares pensionsinrättning; och gälle dervid i tillämpliga delar och i alla de omständigheter, om hvilka icke i detta reglemente finnes särskildt stadgadt, enahanda föreskrifter, som enligt reglementet för nämnda inrättning äro gifna för densamma samt dess förvaltning.

§ 27. Alla förvaltningskostnader för anstalten bestridas med det för ändamålet anvisade belopp, och skall förslag å sättet för dettas användande och arbetets anordning inom anstalten af direktionen uppgöras och till Kongl. Maj:ts nådiga pröfning och fastställelse anmälas.

§ 28. Före den 1 oktober hvarje år skall direktionen till Kongl. Maj:t afgifva förslag å det fyllnadsbidrag utöfver skoldistriktens afgifter, som anses bära i nästföljande statsreglering upptagas till bestridande af kostnaden för de understöd, hvilka från anstalten skola utgå.

De jemlikt § 4 erlagda afgifterna af skoldistriktet äfvensom det till anstaltens förfogande särskildt anvisade bidraget af staten eger direktionen att i mån af behof lyfta i statskontoret.

§ 29. Före den 15 januari hvarje år insände skolråd till domkapitlet en, enligt af direktionen fastställt formulär affattad, uppgift å de enligt § 1 hit hörande lärare, som under näst föregående år inom distriktet varit i tjenst anställda, deras ålder, tjenstetid, undervisningstid under året m. m.

samt dessutom för afgångna lärare uppgift om tidpunkten för och anledningen till deras afgång. Dessa uppgifter skola, med de anmärkningar och rättelser, hvartill de kunna föranleda, senast inom den 15 februari hvarje år af domkapitlet till direktionen insändas. Genom anstaltens försorg skola dessa uppgifter ordnas och, der sådant på grund af särskilda omständigheter påfordras, ytterligare granskas samt derefter inom anstalten förvaras, för att vid pröfningen af rätt till understöd vara att tillgå.

§ 30. Öfver de af direktionen vidtagna beslut, som angå rättigheten till och villkoren för understöds åtnjutande, må den missnöjde hos Kongl. Maj:t i underdånighet anföra besvär, hvilka af dem, som äro boende i andra orter af riket än i Vesternorrlands, Jemtlands, Vesterbottens och Norrbottens län, skola till Kongl. Maj:ts ecklesiastikdepartements expedition ingifvas inom 30:de dagen efter erhållen del af beslutet, men af dem, som bo inom nämnda län, inom 45:te dagen. Understödsökande, som vistas utrikes, ege 180 dagars besvärstid.

Art. VIII. Om redovisning af understödsanstaltens medel samt om räkenskapernas granskning.

§ 31. Hos direktionen skall föras en matrikel öfver samtliga understödstagare med uppgift om deras födelse-år och dag samt de åt dem beviljade understödsbelopp, jemte hänvisning till de beslut, på grund af hvilka understöd blifvit hvar och en tillerkänt och understödsbref utfärdats. I denna matrikel skall jemväl antecknas tiden, då genom understödstagares dödsfall eller af annan anledning understödet upphört att utgå.

§ 32. Direktionen åligger att för hvarje år låta upprätta och avsluta räkenskaper för understödsanstalten samt desamma med tillhörande verifikationer för granskning till Kongl. Maj:ts och rikets kammarrätt, före utgången af påföljande maj månad, ingifva.

§ 33. Efter årsräkenskapernas avslutande afgifve direktionen ofördröjligen till Kongl. Maj:t genom ecklesiastikdepartementets expedition underdånig berättelse rörande understödsanstaltens förvaltning under det föregående året, jemte en tabellarisk öfversigt öfver anstaltens inkomster och utgifter. Denna berättelse skall sedermera, genom departementets försorg, uti allmänna tidningen intagas.

Denna författning skall träda i verkställighet den 1 januari 1892.

Utdrag af protokollet öfver ecklesiastikärenden, hållet inför Hans Maj:ts Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 10 mars 1892.

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern BOSTRÖM,
 Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena grefve LEWENHAUPT,
 Statsråden: herr friherre VON OTTER,
 friherre PALMSTIERNA,
 friherre VON ESSEN,
 friherre ÅKERHJELM,
 ÖSTERGREN,
 GROLL,
 WIKBLAD och
 GILLJAM.

Föredragande departementschefen anmälde härefter det underdåniga be-
 tänkande och förslag om ålderdomsunderstöd åt lärare och lärarinnor vid
 småskolor och mindre folkskolor äfvensom icke ordinarie lärare och lära-
 rinnor vid folkskolor, hvilket afgifvits den 4 februari 1891 af särskildt utsedde
 komiterade, tillika med de yttranden, som öfver samma förslag inhemtats
 från domkapitlen och Kongl. Maj:ts befallningshafvande, öfverstyrelsen
 för Stockholms stads folkskolor, direktionen för folkskoleläraryarnes pensions-
 inrättning samt statskontoret.

*Ang. beredande
 af ålderdoms-
 understöd åt
 lärare och lä-
 rarinnor vid
 småskolor m. fl.*

Derefter yttrade departementschefen:

Inledning.

I skrifvelse den 14 maj 1889 anhöll Riksdagen, att Eders Kongl. Maj:t täcktes låta utreda, på hvad sätt och under hvilka vilkor i öfrigt, utan allt för stora kostnader för staten och kommunerna, understöd på ålderdomen skulle kunna beredas lärare och lärarinnor vid småskolor och mindre folkskolor äfvensom biträdande lärare och lärarinnor vid folkskolor, samt derefter till Riksdagen inkomma med den framställning i ämnet, hvartill frågans förberedande behandling kunde gifva anledning. Till stöd för denna anhållan anfördes i Riksdagens skrifvelse, att ifrågavarande lärare och lärarinnor utförde ett arbete, lika betungande, lika ansvarsfullt och lika nödvändigt som de ordinarie folkskolelärares och lärarinnornas, samt att de därför lika väl som dessa borde genom statens medverkan erhålla ett väl behöfligt understöd på ålderdomen. Å andra sidan ansåg Riksdagen, att en pensionsanstalt, ordnad på samma sätt som folkskolelärares pensionsinrättning, ej borde ifrågasättas, enär omförmälda lärare i motsats till de ordinarie folkskolelärares kunde när som helst afskedas eller till och med sjelfva skolorna indragas; emellertid ville Riksdagen för det dåvarande ej uttala sig närmare om sättet och vilkoren för beredande af det åsyftade ålderdomsunderstödet, utan blott förslagsvis påpeka, att statens och kommunernas bidrag möjligen skulle kunna utgå under form af årliga insättningar under tjänstetiden i försäkringsanstalt för beredande af lifränta vid uppnådd högre ålder, och att det kunde sättas i fråga, om icke jemväl lärarne borde vara skyldiga att göra insättningar i anstalten.

Med anledning af denna skrifvelse äfvensom en af styrelsen för tionde allmänna svenska folkskoleläraremötet i Stockholm gjord underdånig framställning om vidtagande af erforderliga åtgärder såväl i allmänhet för ett bättre betryggande i rättsligt och ekonomiskt afseende af småskolelärares ställning som särskildt för nämnda kårs understödjande på äldre dagar täcktes Eders Kongl. Maj:t den 17 oktober 1890 uppdraga åt en komité, i hvilken jag erhöll nådigt förordnande att vara ordförande, att afgifva betänkande och förslag, på hvilket sätt och under hvilka vilkor i öfrigt, utan alltför stora kostnader för staten och kommunerna, understöd på ålderdomen måtte kunna beredas lärare och lärarinnor vid småskolor och mindre folkskolor äfvensom biträdande lärare och lärarinnor vid folkskolor, så ock att utarbета förslag till de reglementariska bestämmelser, som i ämnet blefve erforderliga.

Eders Kongl. Maj:t fann härvid för godt föreskrifva, att komiténs arbete borde utföras med ledning af en utaf extra ordinarie amanuensen vid kongl. biblioteket G. Eneström verkstald förberedande undersökning,

innefattande dels utredning rörande ålder, tjänstetid och aföning med mera för de vid småskolor och mindre folkskolor anställda lärare och lärarinnor äfvensom för biträdande lärare och lärarinnor vid folkskolor, dels ock beräkning af de kostnader, som under olika förutsättningar blefve erforderliga för beredande af ålderdomsunderstöd åt nämnda lärare och lärarinnor.

I det af mig nyss anmälda betänkande, som af den sålunda tillsatta komitén afgifvits, lemnar komitén till en början, under erinran att sedan år 1867 pensionsrätt tillkommer de lärare, som 1842 års folkskolestadga omförmåler och hvilka numera kallas ordinarie folkskolelärare, en kortfattad redogörelse för de nya slag af lärare, som numera tillkommit, nemligen: lärare vid mindre folkskolor, lärare vid småskolor, biträdande lärare vid folkskolor, extra ordinarie folkskolelärare samt lärare i öfningsämnen och slöjd.

Ingen af samtliga nu omförmålde lärare har någon rätt till pension sig medgifven, utan för hela den icke ordinarie lärarekåren gäller fortfarande i sak stadgandet i § 11 mom. 2 af 1842 års folkskolestadga, hvilket genom § 31 i 1882 års nya folkskolestadga erhöill följande lydelse: »Då en till pension icke berättigad lärare vid distriktets skola, som oförvitligen förestått sin tjänst, genom ålder eller sjuklighet är urståndsatt att nöjaktigt bestrida de till tjänsten hörande göromål och af detta skäl måste entledigas... må det bero af distriktet att bevilja honom det understöd, hvaraf han kan anses vara förtjent».

Komitén påpekar, att, så länge de icke ordinarie lärarnes antal var ringa och så länge platserna på grund af nyheten i sjelfva skolorganisationen innehades af lärare med endast några få tjänsteår, kunde behof af ålderdomsförsörjning för dem endast undantagsvis förekomma, och den förpligtelse, nämnda stadgande pålade kommunerna, var därför föga tryckande. Emellertid hade numera förhållandena i detta afseende väsentligen ändrat sig. Antalet lärare vid småskolor och mindre folkskolor, som år 1859 uppgick till blott 1017, hade tio år senare mer än tredubblats och utgjorde vid 1889 års slut, om äfven biträdande lärare deri inräknades, icke mindre än 6839. Antalet examinerade icke ordinarie lärare och lärarinnor var vid 1882 års slut 462 och hade intill 1889 års slut tillväxt med omkring ett åttiotial. Antalet lärare i öfningsämnen och slöjd vid folkskolorna var vid 1876 års slut 316 och hade intill 1889 års slut mer än fördubblats, så att det då uppgick till 766; måhända funnes ytterligare ett eller annat tiotal slöjdlärare, som icke i detta antal blifvit inräknade. Antagligen berodde den stora tillväxten i det nämnda antalet hufvudsakligen just på slöjdlärarne; under det nemligen år 1878 statsbidrag

lemnades blott till 103 slöjdskolor, hade antalet sådana skolor vid 1889 års slut vuxit till 1277. — Besinnar man nu härtill, att de skolor, vid hvilka dessa lärare hufvudsakligen undervisa, redan varit i verksamhet mer än 30 år, så inses lätt, att den tidpunkt är inne, då frågan om be- tryggande af lärarepersonalens ålderdom bör vara förtjent af särskild upp- märksamhet.

*Hvilka slag af
lärare under-
stödsrätt bör
tillkomma.*

Efter att hafva lemnat en öfversigt öfver de olika anordningar och försök, som vidtagits för att bereda de icke ordinarie lärarne ålder- domsunderstöd, och hvilka åtgärder bestått dels i beviljande från kommu- nernas sida af pensioner till olika belopp, dels uti insättningar i lifränte- anstalter, dels slutligen i bildande, med eller utan kommunernas med- verkan, af lokala pensionsföreningar, öfvergår komitén till frågan om den allmänna anordningen af ålderdomsunderstöd åt dessa lärare och lära- rinnor samt om formen för statens och kommunernas medverkan härtill. Komitén anför härvid till en början, att, ehuru det komitén lemnade upp- drag, i enlighet med Riksdagens i förenämnda skrivelse gjorda framställ- ning, endast afsåg verkställande af utredning, på hvilket sätt understöd på ålderdomen skulle kunna beredas lärare och lärarinnor vid småskolor och mindre folkskolor äfvensom biträdande lärare och lärarinnor vid folk- skolor, komitén likväl ansett sig böra taga under särskild ompröfning frå- gan, huruvida ej rätt till ålderdomsunderstöd äfven borde beredas extra ordinarie folkskolelärare och lärarinnor samt lärare och lärarinnor i öf- ningsämnen och slöjd, så mycket hellre, som skilnaden icke blott mellan biträdande lärare och extra ordinarie lärare utan äfven mellan biträ- dande lärare och öfningslärare i vissa fall är mycket obetydlig. Då nem- ligen biträdande lärare finnas, som hafva aflagt fullständig afgangsexamen från folkskolelärareseminarium, gifves det i sjelfva verket fall, då extra ordinarie lärare och biträdande lärare skilja sig från hvarandra blott ge- nom löneförmånerna. Hvad åter angår öfningslärare, så hafva dessa i Stockholm under flera år faktiskt blifvit räknade såsom biträdande lärare, och kommunen har på grund häraf för dem åtnjutit lönetillskott af all- männa medel.

Beträffande först frågan om lämpligheten af ålderdomsunderstöd åt extra ordinarie folkskolelärare och lärarinnor, så kan anmärkas, att dessa i de flesta fall förr eller senare erhålla ordinarie tjänster med delaktighet i folkskolelärares pensionsinrättning. Denna invändning mot lämplig- heten af ålderdomsunderstöd åt dessa lärare och lärarinnor skulle visser- ligen vara fullt afgörande, om det ifrågasattes att anordna understöd ute- slutande eller hufvudsakligen för dem. Är det deremot så, att i alla hän- delser ålderdomsunderstöd kommer att anordnas för det stora flertalet af

folkskolans icke ordinarie lärarepersonal, så synes det icke förefinnas något skäl, hvarför extra ordinarie folkskolelärare och lärarinnor skulle uteslutas från en sådan förmån. Ty fall kunna förekomma, då en sådan lärare eller lärarinna icke kan eller vill erhålla ordinarie anställning, och det kan då icke anses vara med billighetens fordringar öfverensstämmande, att en lärare, endast därför att han aflagt ett högre kompetensprof, uteslutes från en förmån, som kommer närstående slag af lärare till godo, ehuru väl den grupp, han tillhör, endast undantagsvis behöfver begagna sig af denna förmån.

På grund häraf föreslår komitén, att rätt till *ålderdomsunderstöd må tillerkännas äfven extra ordinarie folkskolelärare och lärarinnor äfvensom vikarier vid ordinarie folkskoleläraretjenster*, hvilka sistnämnda lärare i allt hufvudsakligt äro likställda med extra ordinarie folkskolelärare och lärarinnor.

Mot detta komiténs förslag hafva endast några få af de myndigheter, som blifvit öfver komiténs betänkande hörda, framställt invändningar, hufvudsakligen gående ut derpå, att en hvar extra ordinarie eller vikarierande lärare kan, om han sådant vill och eger nödig skicklighet, blifva ordinarie lärare och derigenom vinna inträde i folkskolelärarnes pensionsinrättning, att de, hvilka stanna såsom extra ordinarie eller vikarierande lärare, ej böra i denna egenskap få rätt till pension, enär de i allmänhet måste anses hafva befunnits antingen olämpliga eller icke villiga att erhålla ordinarie befattning, och att man icke genom utsigt till pension bör qvarhålla på lärarebanan sådana personer, som ej önska eller ej kunna vinna befordran.

Då emellertid, såsom komitén erinrat, fall verkligen kunna förekomma, då en extra ordinarie eller vikarierande lärare, som qvarstannar i sin befattning, eger fullt giltiga skäl att icke mottaga ordinarie anställning, synas dessa invändningar icke innebära tillräcklig anledning att i de undantagsfall, om hvilka här är fråga, fränkänna en sådan lärare en förmån, som skulle komma öfriga icke ordinarie lärare och lärarinnor vid folk- och småskolor till godo.

I likhet med komitén anser jag således, att rätt till *ålderdomsunderstöd* bör beredas samtliga hittills icke pensionsberättigade slag af lärare och lärarinnor i läsåmnen vid folk- och småskolor. På sätt komitén jemväl föreslagit, anser jag dock, att, på det en bestämd begränsning måtte vinnas, och särskildt med afseende å den anordning för kostnadernas bestridande jag, i närmaste öfverensstämmelse med komiténs förslag, ämnar förorda, *understödsrätt bör tilläggas endast de lärare och lärarinnor, för hvilka lönetillskott af allmänna medel åtnjutes.*

Hvad angår lärare och lärarinnor i öfningsämnen och slöjd, har komitén deremot ansett sig icke böra för närvarande för dem föreslå ovil-

korlig rätt till ålderdomsunderstöd, dels emedan dessa lärare och lärarinnor i allmänhet hafva en mera tillfällig anställning och deras verksamhet i vanliga fall endast till en ringa del tages i anspråk i folkundervisningens tjänst, dels ock enär icke för dem lönetillskott af allmänna medel åtnjutes på samma sätt som för öfriga lärare och lärarinnor. Men då äfven dessa lärare synas förtjena ålderdomsunderstöd, derest de hafva sin hufvudsakliga verksamhet förlagd till undervisningens område, föreslår komitén, att lärare och lärarinnor i öfningsämnen och slöjd, såvida de i afseende på arbetstiden hafva en med lärares och lärarinnors i läsämnen fullt jemförlig tjenstgöring, må kunna, efter vederbörande skoldistrikt hos Eders Kongl. Maj:t derom gjorda ansökan och på af Eders Kongl. Maj:t bestämda vilkor, erhålla rätt till ålderdomsunderstöd.

Häremot har anmärkts, att dessa lärare och lärarinnor, som möjligen endast i de största städerna hafva skolan till sitt egentliga verksamhetsområde, icke böra hafva rätt till pension, så länge de icke åtnjuta lönebidrag af staten på samma sätt som öfriga lärare och lärarinnor. Såsom komitén påpekat, utföra emellertid äfven dessa lärare en art af arbete, som för undervisning och uppfostran är af stort värde, och redan nu finnas å ett och annat ställe lärare af detta slag, som egna sin hufvudsakliga verksamhet åt skolan, hvilket förhållande, med ifrågavarande undervisningsämnens stigande betydelse, i framtiden säkerligen kommer att ännu oftare inträffa. Med afseende härå anser jag mig böra förorda komiténs förslag jemväl i denna del.

I. Då komitén härefter öfvergår till frågan om sättet för beredande af ålderdomsunderstöd åt de lärare och lärarinnor, hvilka komitén anser böra komma i åtnjutande af en sådan förmån, erinrar komitén, hurusom Riksdagen i sin förenämnda skrifvelse af den 14 maj 1889 ifrågasatt, huruvida icke lärarne och lärarinnorna sjelfva borde vara skyldiga att bidra till ålderdomsunderstödet. Komitén har tagit denna fråga under närmare öfvervägande och dervid kommit till den åsigten, att några sådana bidrag från lärarnes och lärarinnornas sida icke böra utkrävas. Såsom skäl härför anför komitén, att det först och främst torde vara klart, att några obligatoriska afgifter icke billigtvis kunde påläggas lärarne och lärarinnorna, derest den fordran uppställdes, att de för att erhålla ålderdomsunderstöd måste kvarstå i tjänst ända till den tid, då understödet skulle börja att till dem utdelas. Ty då det icke uteslutande beror på lärarne och lärarinnorna sjelfva att kvarstanna i tjensten, vore det orättvist, om de skulle tvingas att af sin knappa lön afstå en del, utan någon säkerhet för att vinna en motsvarande fördel. Något annorlunda skulle visserligen

Om den allmänna anordningen af understödet.
Fråga om bidrag af lärarne sjelfva.

saken ställa sig, om man föreskrefve, att de af lärarne och lärarinnorna erlagda bidragen i alla händelser skulle komma dem till godo under form af ålderdomsunderstöd. Men äfven mot en sådan anordning kunde med fog invändas, att lönerna för de flesta bland hithörande lärare och lärarinnor äro nått och jemnt afpassade efter lefnadsbehofven för dagen och därför icke tåla vid någon afbränning. Härtill kommer, att bland dessa lärare och lärarinnor en stor mängd stannar vid skolan blott en kort tid, hvadan deras afgifter, äfven sedan de ökats med statens och kommunens bidrag, blefve otillräckliga att förskaffa dem en nödortftig bergning på ålderdomen. I sammanhang härmed framhåller komitén, att stat och kommun icke kunna känna något större intresse för dem, som blott några få år sysselsatt sig med undervisning, och således icke böra gent emot dem åtaga sig några särskilda förpligtelser. Bättre då, enligt komiténs åsigt, att alla dessa lemnas ur räkningen, och att staten och kommunen, i stället för att förspilla en mängd bidrag på dem, koncentrera sina uppoffringar på de jämförelsevis få, som egnat en stor del af sitt lif och sina bästa krafter åt folkundervisningen. För öfrigt vore det tydligt, att förvaltningsbestyret skulle blifva af den mest betungande art, om det blefve nödvändigt dels att uppbära afgifter af hvarje enskild lärare och föra räkning öfver hans tillgodohafvande, dels att allt framgent låta förvaltningen omfatta äfven dem, som redan lemnat skolans tjenst. Komitén finner sig därför böra äfven ur administrativ synpunkt afstyrka den här ifrågasatta anordningen.

På grund af hvad komitén sålunda anført anser jag, i likhet med komitén, att *något bidrag till ålderdomsunderstödet icke bör från lärarnes och lärarinnornas sida ifrågakomma* och att således *kostnaderna därför böra bestridas genom bidrag af kommunerna och staten*.

Hvad åter angår sättet för bidragens placering, har Riksdagen i sin förenämnda skrifvelse ifrågasatt, huruvida icke lämpligen årliga insättningar kunde under lärarnes och lärarinnornas tjenstetid göras i försäkringsanstalt för erhållande af lifränta vid uppnådd högre ålder. I afseende härå anför komitén, att Riksdagen utan tvifvel tänkt sig, att lärarne och lärarinnorna skulle genom egna insättningar öka statens och kommunens bidrag, men att, då komitén ansåge, att afgifter från lärarnes och lärarinnornas sida icke borde ifrågakomma, från dess ståndpunkt ett väsentligt skäl för en sådan anordning bortfallit. Då för öfrigt enligt komiténs åsigt understöd borde tillkomma blott de lärare och lärarinnor, som en längre tid egnat sig åt skolans tjenst, måste, såvida ej staten och kommunerna skulle till försäkringsanstalternas förmån blifva lidande, antingen ett kontrakt tänkas uppgjort, enligt hvilket de erlagda afgifternas matematiska värde åter-

Sättet för bidragens placering.

betalades till staten, om läraren eller lärarinnan afginge från tjensten, utom på grund af dödsfall, före understödsålderns ingång, eller också försäkringsanstalterna utföra särskilda beräkningar och särskildt förvalta de från staten och kommunerna inflytande medlen. Men säkerligen skulle på detta sätt förvaltningsbesväret blifva högst betydligt och således äfven förvaltningskostnaden alltför hög. Äfven andra skäl talade, enligt komiténs uppfattning, mot en sådan anordning. Skulle medlen insättas i de olika länens lifrätteanstalter, och detta hade antagligen åsyftats i Riksdagens skrifvelse, så vore att häremot erinra, att sådana anstalter icke funnes i alla län, och vidare skulle, på grund af de inom lärarekåren talrikt förekommande flyttningarna från ett län till ett annat, understödet till samma lärare eller lärarinna ofta komma att utgå från mer än en lifrätteanstalt, hvilket skulle medföra praktiska olägenheter. Skulle äfven denna olägenhet genom samverkan mellan de olika anstalterna kunna aflägsnas, så syntes det i alla händelser blifva svårt för staten, såsom den der i sista hand måste tänkas ansvara för understödets ordentliga utbetalande, att för detta ändamål vid de många anstalterna utöfva nödig kontroll och skaffa sig erforderlig trygghet, likasom ock åt dessa anstalter icke kunde öfverlemnas pröfningen af lärarnes och lärarinnornas rätt till understöd, så vida denna, såsom i hvarje fall blefve nödvändigt, skulle göras beroende af särskilda vilkor i afseende på tjensteålder och undervisningens omfattning.

Ett annat sätt för understödsmedlens placering vore, att statens och kommunernas bidrag lemnades till de lokala pensionsföreningar, hvilka redan bildats eller kunde komma att bildas inom de olika länen. Emellertid gälde äfven här, och helt visst i ännu högre grad, den nyss gjorda anmärkningen om svårigheten att erhålla full garanti för medlens utbetalande och om de olägenheter, som lärarnes och lärarinnornas flyttningar mellan olika län skulle medföra.

Af hvad sålunda anförts framgår såsom komiténs åsigt, att, om staten besluter sig för att med bidrag från kommunernas sida bekosta lärarnes och lärarinnornas ålderdomsunderstöd, staten också bör på ett eller annat sätt sjelf ombesörja och öfvervaka utdelandet af detta understöd, då det nemligen ej synes kunna ifrågasättas, att de kommunala myndigheterna skulle göra det.

Hvad härnäst beträffar den form, under hvilken de erforderliga medlen böra af kommunerna och staten tillskjutas, så kan, hvad angår kommunernas bidrag, detta tydligen tänkas utgå på två olika sätt. Antingen kan nemligen hvarje kommun förbinda sig att till sina lärare och lärarinnor, då de med rätt till ålderdomsunderstöd afgått från tjensten,

ärligen betala en på förhand bestämd del af understödet. Eller också kunna kommunerna erlægga en årlig afgift för hvarje i deras tjänst anställd lärare och lärarinna och derigenom vinna befrielse från något vidare kraf på understöd från dessas sida. Vore nu fråga om en lärarekår med fast och stadig anställning, så vore det temligen likgiltigt, hvilketdera af dessa två sätt valdes. Här är emellertid förhållandet helt annorlunda. Lärarne och lärarinnorna kunna när som helst afskedas, skolorna kunna indragas, och bland lärarepersonalen förekomma årligen 200 till 300 tjensteombyten. Stadgades det nu, att hvarje kommun skulle vara skyldig att lemna understöd åt de lärare och lärarinnor, som varit anställda i dess tjänst, men afgått derifrån på grund af hög ålder, så vore det ej omöjligt, att vissa kommuner, för att bespara sig en ofta rätt kännbar utgift, afskedade sina lärare och lärarinnor, innan de blifvit berättigade till ålderdomsunderstöd. Rättvisast torde understöden komma att utgå, och jemnast torde bördorna fördelas, om *hvarje kommun förbindes att för hvarje i dess tjänst anställd lärare och lärarinna betala en viss — konstant eller föränderlig — årlig afgift, hvaremot staten åtager sig att utan vidare betungande af kommunerna garantera understödets utbetalande.* Att denna anordning också är den naturligaste, inser man lätt, om man betänker, att kommunernas skyldighet till hjälp åt sina lärare och lärarinnor ytterst beror derpå, att dessa under en viss tid egnat sin arbetskraft åt kommunens tjänst, och att kommunens gagn af denna arbetskraft kan anses proportionellt mot tiden. Ökas från och med ett visst år antalet i kommunens tjänst anställda lärare och lärarinnor, kommer kommunens utgift också från samma år att ökas; minskas åter antalet lärare och lärarinnor, inträder samtidigt en minskning i utgiften.

Om af dessa skäl kommunerna böra för hvarje hithörande i deras tjänst anställd lärare och lärarinna erlægga en årlig afgift, så blifver fråga, om afgiften bör vara föränderlig, så att det för hvarje särskildt år från kommunerna erforderliga tillskottet fördelas på dem efter deras lärareantal under året, eller till beloppet på förhand bestämd. Mot intetdera af dessa båda sätt kan ur principiell synpunkt någon anmärkning göras. Deremot är ur praktisk synpunkt det senare alternativet utan tvifvel att förorda, enär det dels medför mindre besvär vid uppbörden af afgifterna, dels gifver kommunerna möjlighet att på förhand beräkna utgifterna för understödet och få dessa utgifter mera jemnt fördelade på de olika åren.

Lämpligast synes därför vara, att *hvarje kommun ärligen erlägger en till beloppet på förhand bestämd afgift för hvarje under året i dess tjänst anställd lärare och lärarinna af hithörande slag.*

Från kommunernas sida skulle visserligen kunna anmärkas, att de

afgifter, som på detta sätt komma att erläggas för extra ordinarie folkskolelärare och lärarinnor, ej medföra någon motsvarande fördel, enär dessa lärare och lärarinnor i de flesta fall förr eller senare blifva ordinarie och derigenom förlora här ifrågavarande rätt till understöd. Denna anmärkning skulle visserligen vara befogad, om afgifterna inginge till en enskild inrättning, hvilken sedermera hade att utbetala understödsbeloppen och finge räkna sig till godo det möjligen uppkommande öfverskottet. Betänker man deremot, att kommunernas afgifter erläggas till staten, som jemväl i väsentlig mån uppehåller folkskolelärarnes pensionsinrättning, ställer sig saken helt annorlunda. Då nemligen extra ordinarie folkskolelärare och lärarinnor ega rätt att, om de en gång blifva ordinarie, vid pensions sökande räkna såsom tjänsteår den tid utöfver 5 år, under hvilken de tjenstgjort såsom extra ordinarie, ehuru under denna tid icke för dem erläggas några afgifter till folkskolelärarnes pensionsinrättning, kan det icke anses obilligt, att kommunerna i stället förpligtas till staten erlægga den obetydliga afgift, som här kommer att föreslås; äfven om extra ordinarie lärare vid tillträdet af ordinarie befattning antagas hafva tjenstgjort i medeltal blott 7 år, skulle kommunerna icke förlora något härpå. Deremot torde afgifter icke böra betalas för vikarier å ordinarie platser, enär kommunerna för de tjänster, hvilka af dessa vikarier förestås, erlægga pensionsafgifter till folkskolelärarnes pensionsinrättning. Härigenom komma således afgifter att erläggas för alla lärare och lärarinnor, för hvilka lönetillskott af allmänna medel åtnjutes, äfven der sådant icke redan nu sker för folkskolelärarnes pensionsinrättnings räkning.

Mot det nu omnämnda, af komitén föreslagna sättet för kommunernas medverkan till beredande af ålderdomsunderstöd åt här ifrågavarande lärare och lärarinnor har egentligen endast en anmärkning af större betydelse framstälts, nemligen att kommunernas afgifter borde utgå icke för hvarje lärare och lärarinna utan för hvarje särskild tjänst, eller med andra ord att rätten till understöd borde vara fästad vid tjänsten och icke tillkomma läraren eller lärarinnan personligen. Såsom skäl härför har anförts, dels att debitering och bokföring af afgifterna derigenom kunde underlättas, enär förändringar i afseende å tjänsterna alltid måste vara vida färre än ombytena bland lärarepersonalen, dels ock att derigenom tillfälle kunde lemnas de kommuner, som så önskade, att genom erläggande af högre afgifter bereda innehafvare af viss tjänst rätt till högre understöd än det vanliga.

Då jag emellertid, i likhet med komitén, tvärtom anser, att förenkling i afgifternas debitering och bokföring kan vinnas genom den af komitén föreslagna anordning, hvarigenom bland annat det besvärliga och kost-

samma förändret af ett stort antal s. k. liggare öfver de tjenster, med hvilka understödsrätt vore förenad, blefve obehöfligt, och då jag i afseende å understödets belopp, enligt hvad jag framdeles kommer att närmare utveckla, anser, att detta bör bestämmas till samma belopp för alla lärare och lärarinnor af nu ifrågavarande slag, kan jag icke finna oförmälda anmärkning böra vinna afseende, utan anser jag mig ega skäl att vidblifva komiténs förslag i denna del, eller att hvarje kommun årligen bör erlægga en viss afgift för hvarje under året i dess tjenst anställd lärare och lärarinna af hithörande slag.

Om den form, hvarunder jag anser statens bidrag böra utgå, kommer jag att framdeles yttra mig i sammanhang med frågan om kostnaderna för ålderdomsunderstödet.

Dessförinnan må det tillåtas mig att i korthet redogöra för de vilkor, som jag, i hufvudsaklig öfverensstämmelse med hvad komitéen föreslagit, anser böra bestämmas för sådant understöds erhållande och åtnjutande.

I sådant afseende torde i första rummet böra fordras, att *läraren eller lärarinnan, då understödet sökes, är anställd vid småskola eller mindre folkskola eller ock såsom biträdande, extra ordinarie eller vikarie tjenstgör i folkskola.* Från denna allmänna fordran torde likväl billigheten kräfva det undantag, att *rätt till ålderdomsunderstöd må tillkomma lärare eller lärarinna af hit hörande slag, äfven om han eller hon, då understödet sökes, afgått från tjensten, dock med vilkor att vid ansökans inlemnande mindre än ett år förflutit från tidpunkten för denna afgång.*

Mot uppställande af detta vilkor har visserligen anmärkts, att det samma synes vara väl strängt, helst ett sådant vilkor icke finnes stadgadt för erhållande af pension från folkskolelärarnes pensionsinrättning, samt att det torde blifva förenadt med svårighet att i hvarje fall konstatera, om vilkoret behörigen fullgjorts; och har i stället föreslagits en bestämmelse derom, att understöd ej må utgå för längre tid tillbaka än från början af tolfte månaden näst före den, under hvilken ansökningen till vederbörande inlemnats. Då emellertid i reglementet för folkskolelärarnes pensionsinrättning förutsattes, att ansökning om pension skall ske före afgång från tjensten, synes mig det nu föreslagna vilkoret för åtnjutande af sådant understöd, hvarom här är fråga, ingalunda vara obilligt; och då säkerligen de fall, då vilkorets fullgörande icke skulle kunna konstateras, komme att ytterst sällan inträffa, synes mig vidare betydelse icke böra tillmätas de framställda anmärkningarna mot uppställandet af detta vilkor.

I likhet med hvad som föreskrifvits om folkskolelärarnes pensionering synes mig en gradering af nu ifrågavarande understöds storlek böra in-

II.

Vilkoren för understöds erhållande.

föras, så att ett större antal lefnads- och tjensteår berättigar till större — som jag äfven här vill kalla *helt* — understöd, under det deremot ett lägre understöd — som jag äfven här vill benämna *afkortadt* — kan under vissa lindrigare vilkor i afseende på lefnads- och tjensteålder erhållas.

Hvad angår vilkoren för helt understöds erhållande, torde icke förefinnas skäl att afvika från de föreskrifter, som gälla för folkskolelärares pensionering. För erhållande af *helt* understöd bör således fordras, att *understödsstagaren uppnått minst 55 lefnadsår och minst 30 tjensteår*. I sjelfva verket fordras på detta sätt ett mindre antal tjensteår för hithörande lärare, enär folkskolelärares icke få räkna sig till godo de fem första af de år, under hvilka de möjligen varit extra ordinarie lärare eller vikarier.

Äfven beträffande det för afkortadt understöd erforderliga antalet lefnads- och tjensteår synes mig i hufvudsak böra gälla hvad för folkskolelärares pensionering föreskrifvits. Någon ovilkorlig rätt att efter vissa uppnådda lefnads- och tjensteår afgå med afkortadt understöd bör dock ej tillerkännas här ifrågavarande lärare och lärarinnor. Det hufvudsakliga syftet med medgifvande af rätt till afkortadt understöd under vissa lindrigare vilkor är att i skolans intresse möjliggöra afskedandet af mindre lämpliga lärare och lärarinnor, utan att dessa på samma gång utsättas för faran af verklig nöd. Vid sådant förhållande synes rättigheten till afkortadt understöd böra bero af vederbörande skolråds eller folkskoleinspektörs intyg om lärarens eller lärarinnans bristande lämplighet för sitt kall. Härjemte och då erfarenheten gifvit vid handen, att af nu ifrågavarande lärarepersonal, som till mer än $\frac{9}{10}$ utgöres af kvinnor, hvilka i fysiskt hänseende ega mindre motståndskraft än männen, lärarinnorna blifva tidigare utslitna än lärarne, torde rätt till afkortadt understöd billigtvis böra tillerkännas lärarinnorna vid en tidigare lefnadsålder än lärarne. Med afseende härå synes mig böra bestämmas, att *afkortadt understöd må efter 25 års tjenstgöring beviljas lärare, som fyllt 50 år, och lärarinnor, som fyllt 45 år, dock endast om de af vederbörande skolråd eller inspektör anses på grund af försvagad helse, bristande syn eller hörsel, eller annan liknande, oförvållad anledning icke vidare vara fullt lämpliga att sköta sin tjenst*.

Vid de nu föreslagna vilkoren i afseende på tjenstetid torde jemningar inom vissa gränser böra göras för de till tjensteåren äldre lärare och lärarinnor, hvilka redan nu äro i tjenst anställda och som dels i många fall blifvit antagna vid redan framskriden ålder, dels för sitt arbete åtnjutit vida mindre lön än den, som numera erbjudes. Då någon särskild förmån

med skäl synes kunna medgifvas dessa, och dessutom möjligheten att åt skolan förvärfva yngre och friskare lärarekrafter måste betraktas såsom synnerligen eftersträfvansvärd, anser jag, i likhet med komitén, att för nämnda lärare och lärarinnor dels fordringarna på tjänsteårens antal kunna något nedsättas, dels en för dem förmånlig sammanläggning af lefnads- och tjänsteår tillåtas, sålunda att *dels helt understöd må tillerkännas dem, äfven om summan af lefnads- och tjänsteår uppgår till blott 80, dels för afkortadt understöd må fordras blott, att summan af lefnads- och tjänsteår uppgår till minst 75, dock under förutsättning i båda fallen att de uppnått minst 55 lefnadsår och ega minst 20 tjänsteår.*

I fråga om tidpunkten, före hvilken de nu anställda lärarne och lärarinnorna böra hafva inträdt i tienst för att få räkna sig den nu föreslagna förmånen till godo, har komitén, med hänsyn till kongl. förordningen den 11 januari 1878, genom hvilken först ett bestämdt kunskapsmått sattes såsom vilkor för statsbidrags utbekommande för småskolelärare, och till följd hvaraf dessas utbildning erhöill en fastare form, samt under antagande, att verkningarna af denna förordning kunnat visa sig först efter ett par år, föreslagit, att *den nämnda förmånen må tillkomma de lärare och lärarinnor, som blifvit anställda före den 1 januari 1880;* och finner jag den sålunda föreslagna tidpunkten vara den lämpligaste, som skäligen kan väljas.

Likaledes anser jag billigheten tala för bifall till komiténs förslag, att *understöd bör beviljas lärare och lärarinnor, som icke uppfyllt ofvannämnda vilkor i afseende på lefnads- och tjänsteålder, men genom obotlig sjukdom blifvit urståndsatta att vidare sköta sin tienst, dock först efter minst 15 års tienstgöring.*

Om såsom vilkor för rätt till understöd fordras ett visst antal tjänsteår, uppstår frågan om sättet att bestämma betydelsen af uttrycket »tjänsteår». Då hithörande lärares och lärarinnors åligganden äro mer obestämda och beroende af skolstyrelsens godtfinnande än de ordinarie folkskolelärares, så är det klart, att för dem närmare föreskrifter om tienstgöringens art och utsträckning böra fastställas, enär det eljest vore tänkbart, att lärare och lärarinor kunde få räkna sig till godo en tienstgöring, som tagit dem i anspråk endast ett fåtal veckor under året. Då i allmänhet för rätt till lönetillskott fordras en tienstgöring af minst 8 månader eller 34½ veckor, torde detta lämpligen böra bestämmas såsom tienstårets normala längd, men för att, vid blifvande pröfning af rätt till understöd, kortare afbrott på grund af sjukdom och dylikt må kunna lemnas å sido, synes mig ock att, *om afbrott i lärares tienstgöring under sammanlagdt högst en månad egt rum, tienståret ändock må kunna för honom få räknas såsom*

fullt, ehuru det sålunda utgjort endast sju månader. Skulle under några år tjänstgöringen icke uppgå till sju månader, torde, på sätt komitén föreslagit, dessa år böra få tagas i beräkning, dock så, att hela antalet läsmånader för dessa år sammanlägges, summan divideras med 7 och den möjligen uppkommande resten bortkastas.

I sammanhang härmed torde äfven böra fastställas ett visst minimi-antal undervisningstimmar i veckan, enär det eljest kunde inträffa, att en lärare och lärarinna finge för rätt till understöd räkna sig till godo en följd af år, under hvilka han eller hon i det hela egnat blott några få timmar i veckan åt skolans tjänst. Komitén har äfven uppställt »hel tjänstgöring» såsom vilkor för rätt till understöd och föreslagit att, med afseende å sådan rätt, hel tjänstgöring må beräknas omfatta minst 20 undervisningstimmar i veckan. Komitén har stannat vid denna siffra dels därför, att under särskilda förhållanden skolformer med 20 timmars undervisningstid i veckan väl låta tänka sig, dels med hänsyn tagen till lärare och lärarinnor i öfningsämnen och slöjd, dels ock för den betydande lättnad, som derigenom skulle vinnas vid pröfningen af ansökningarna om understöd. Då emellertid faktiskt finnas skolor, i hvilka på grund af vissa lokala och andra omständigheter undervisningstiden, åtminstone vissa tider om året, måste inskränkas till 18 timmar i veckan, bör den af komitén antagna siffran 20 nedsättas till 18, och sålunda i fråga om rätt till understöd *hel tjänstgöring anses omfatta minst 18 undervisningstimmar i veckan.*

I öfverensstämmelse med komitén finner jag vidare, att *i lärarnes och lärarinnornas tjänstetid bör få inräknas all hel tjänstgöring i de till allmänna folkundervisningen hörande skolor, af hvad slag den vara må, dock att hel undervisning i blott öfningsämnen och slöjd må få medräknas i tjänstetiden endast på vederbörande skoldistrikts derom hos Eders Kongl. Maj:t gjorda ansökan och på af Eders Kongl. Maj:t föreskrifna vilkor.*

Jemte de af mig nu angifna vilkor för rätt till understöd har äfven såsom ytterligare vilkor ifrågasatts aflagd examen. Komitén har äfven tagit denna fråga under öfvervägande och, enär komitén ansett önskvärdt, att antalet oexaminerade lärare och lärarinnor minskades, ursprungligen ej varit obenägen att i skolornas intresse föreslå examen såsom vilkor för understödet för de härefter inträdande lärarne och lärarinnorna. Vid närmare undersökning af frågan har komitén dock kommit till den åsigt, att främjandet af undervisningen genom uppställande af aflagd examen såsom vilkor för rätt till ålderdomsunderstöd vore för närvarande dels mindre lämpligt, enär examinerade lärare ännu icke öfver-

allt stode att erhålla, och dessutom, så länge staten lemnade lönetillskott äfven till oexaminerade lärare, jemväl dessa måste anses på ett tillfredsställande sätt fylla sitt kall, dels mindre behöfligt, enär, enligt hvad af den förberedande undersökningen framginge, antalet nyinträdande oexaminerade lärare och lärarinnor i allt fall år från år minskades och, om denna minskning ansåges böra påskyndas, staten hade ett ännu lämpligare och kraftigare medel dertill än nu ifrågasatta stadgande, nemligen att göra lönetillskott af allmänna medel beroende af aflagd examen.

På nu anförda grunder finner jag mig icke böra föreslå aflagd examen såsom vilkor för rätt till understöd.

Med afseende på *vilkoren för understödets fortsatta åtnjutande* anser jag, lika med komitén,

att, om någon understödstagare emottager nytt förordnande såsom lärare vid någon för den allmänna folkundervisningen inrättad skola, han bör förlora understödet för den tid, under hvilken han uppbär lön såsom lärare, dock att, om det någon gång skulle inträffa, att en understödstagare vid sjukdoms- eller annat tillfälligt förfall för tjenstgörande lärare eller lärarinna under kortare tid af exempelvis några veckor vikarierade för denna, något afdrag af understödsbeloppet i sådant fall ej bör ifrågasättas; att understödstagare, som dönes förlustig medborgerligt förtroende, bör förlora sitt understöd;

att den, som under loppet af fem år ej uttagit sitt understöd, skall afföras från förteckningen å understödstagare, och att, om han sedermera å nyo anmäler sig, det må ankomma på den blifvande understödsanstaltens direktion att pröfva, om och i hvilken mån han åter må inträda i sin förra rätt;

att understödstagare, som bosätter sig å utrikes ort, utan att dertill ega Eders Kongl. Maj:ts tillstånd, skall anses hafva derigenom förverkat understödet för den tid han är utrikes, samt att, om understödstagare blifver främmande makts undersäte eller utan Eders Kongl. Maj:ts tillstånd träder i främmande stats tjenst, hans rätt till understöd skall upphöra.

I detta sammanhang vill jag äfven framhålla önskvärdheten deraf att, i öfverensstämmelse med hvad i åtskilliga liknande fall eger rum, *understöd af nu ifrågavarande slag ej må för understödstagarens gäld tagas i mät.*

Vid frågan om bestämmande af understödets storlek måste hänsyn tagas å ena sidan till lärarepersonalens behof af nödtorftig försörjning, å andra sidan, såsom ock Riksdagen särskildt betonat, till nödvändigheten att ej allt för mycket betunga staten och kommunen med nya utgifter. Det sistnämnda är ock här så mycket mer behöfligt, som ifrågavarande

III.

Om understödets storlek.

lärarekår, med inberäkning af de extra ordinarie lärarne och lärarinnorna, uppgår till mer än 7,000 personer och kan beräknas åtminstone under den närmaste tiden årligen tillväxa med omkring ett hundratal, hvadan en ganska obetydlig ökning eller minskning i understödet för hvarje enskild understödstagare kan i slutsumman åstadkomma en betydlig ändring.

Här möter då till en början frågan, huruvida understödet bör vara lika för alla lärare, eller om det bör bestämmas i procent af lönen. I sin ofvannämnda skrifvelse har Riksdagen visserligen talat om behovet för lärarne att få ett efter deras lönevilkor lämpadt understöd, men detta uttryck bör säkerligen ej fattas så, som om Riksdagen förordat understödets bestämmande till en viss procent af lönen, utan så, att vid understödets bestämmande i allmänhet hänsyn bör tagas till här ifrågavarande lärares lönevilkor. Ett ytterligare stöd för denna uppfattning torde vara, att Riksdagen icke talat om en pension, utan om ett åldersunderstöd, enär Riksdagen härigenom synes hafva velat antyda, att understödet icke bör betraktas såsom en del af lönevilkoren, utan endast som ett medel att skydda denna talrika kår från verklig nöd på ålderdomen. Men om detta varit Riksdagens mening, torde det ur principiell synpunkt vara riktigast, att understödet blifver lika för alla lärare, som uppfyllt de föreskrifna villkoren.

Det må väl vara sant, att ej sällan de högre lönerna betingas af större lefnadskostnader, särskildt i fråga om de stora städernas lärarepersonal; denna motsvarighet eger dock icke öfverallt rum, och i sådant fall kan det med skäl sättas i fråga, om icke de, som ega större löner, böra sjelfva afsätta en del deraf för ålderdomen. Skulle åter inom några kommuner lefnadskostnaderna vara så höga, att lärarne och lärarinnorna, oaktadt jämförelsevis stora löner, icke kunna afsätta någon nämnvärd del deraf för ålderdomen, torde det kunna antagas, att kommunen direkt kommer dem till hjälp, t. ex. genom att årligen för dem i en lifränteanstalt insätta ett belopp, som, för att ändamålet må vinnas, ingalunda behöfver blifva betungande.

Om sålunda på grund af nu anförda skäl ett för alla lika stort åldersunderstöd bör anses lämpligast, återstår att bestämma dess storlek.

I afseende härå må det tillåtas mig att i korthet redogöra för komiténs framställning i denna del, i hvilken jag i allo instämmer. Hvad först beträffar frågan om storleken af helt understöd, erinrar komitén, att, enligt hvad vid den förberedande undersökningen blifvit visadt, medellönen för samtliga nu ifrågavarande lärare och lärarinnor, då deri inräknas äfven värdet af naturaförmåner utom bostaden, kan antagas vara 300 kronor. Vid denna frågas föregående behandling har i allmänhet föreslagits, att

understödet måtte bestämmas till $\frac{1}{2}$ eller $\frac{2}{3}$ af lönen, och då dels, såsom ofvan påpekats, redan en liten höjning af understödets belopp kan åstadkomma en betydlig ökning i statsverkets utgiftspost, dels i den beräknade medellönen äfven värdet af naturaförmåner ingår, har komitén beslutit sig för att föreslå hälften eller 150 kronor. Komitén har ansett sig så mycket hellre böra stanna vid detta belopp, som utsigterna för frågans snara och lyckliga lösning derigenom synts böra väsentligen ökas, och likaledes ansett sig hafva goda skäl för en dylik begränsning, enär under de närmast följande 15 till 20 åren understöd nästan uteslutande komme att utgå till de äldre bland redan nu anstälde lärare, hvilka vid sitt inträde på banan icke hade någon förhoppning att, då de blifvit gamla, få ens denna, om också icke rikliga, dock säkra hjälp på sin ålderdom, och för hvilkas rätt till understöd komitén derjemte låtit sig angeläget vara att föreslå väsentligen lindrigare och förmånligare vilkor än för de yngre. Då den nuvarande äldre generationen, för hvilken inga eller högst få afgifter vid afgången hunnit blifva erlagda, och hvilken derfor vållar staten de jemförelsevis drygaste kostnaderna, afgått och lemnat rum för en kommande, skall man redan hafva vunnit en säker och omfattande erfarenhet om de verkliga kostnaderna, som nu blott med större eller mindre sannolikhet kunna beräknas. Det skall då blifva den rätta tidpunkten att undersöka, huruvida staten och kommunerna böra gå än längre i uppoffringar, eller om tilläfvventyrs det i komiténs utredning beräknade anslaget kan i och för sig medgifva en ökning af understödets belopp.

Hvad åter angår de afkortade understöden, äro, såsom förut blifvit angifvet, dessa i regeln afsedda för dem, som afgå före fyllda 55 år. Beräkningen af dessa understöds storlek bör verkställas på samma sätt, som om här vore fråga om en pensionskassa, hvarvid skulle vara att tillse, att kassan genom den förtidiga afgången ej tillskyndas någon förlust. Enligt den i sådant syfte af komitén verkställda beräkning har komitén funnit det afkortade understödets storlek, uttryckt i procent af helt understöd, böra utgöra

vid 45 år lika med	45 %	vid 50 år lika med	66 %
» 46 » » »	49 »	» 51 » » »	72 »
» 47 » » »	53 »	» 52 » » »	78 »
» 48 » » »	57 »	» 53 » » »	85 »
» 49 » » »	61 »	» 54 » » »	92 »

Då nu helt understöd blifvit satt till 150 kronor, följer deraf, att enligt sträng matematisk beräkning det afkortade understödet, på det att

afgång i förtid ej må medföra någon särskild kostnad för staten, bör utgöra

vid 45 år	67,50 kr.	vid 50 år.....	99,00 kr.
» 46 »	73,50 »	» 51 »	108,00 »
» 47 »	79,50 »	» 52 »	117,00 »
» 48 »	85,50 »	» 53 »	127,50 »
» 49 »	91,50 »	» 54 »	138,00 »

Emellertid anser komitén, att dessa belopp böra afrundas till hela femtal kronor, och föreslår därför, att *afkortadt understöd må, under förutsättning att öfriga, här ofvan nämnda vilkor blifvit uppfyllda, utgå*

vid 45 år med	70 kr.	vid 50 år med	100 kr.
» 46 » »	75 »	» 51 » »	110 »
» 47 » »	80 »	» 52 » »	120 »
» 48 » »	85 »	» 53 » »	130 »
» 49 » »	90 »	» 54 » »	140 »

För dem, som blifvit anställda i tjenst före den 1 januari 1880 och därför på grund af det föreslagna öfvergångsstadgandet ega rätt till afkortadt understöd, om summan af lefnads- och tjensteår uppgår till minst 75, föreslår komitén följande understödsbelopp:

om summan af lefnads- och tjensteår uppgår till	ett belopp af
75	100 kr.
76	110 »
77	120 »
78	130 »
79	140 »

d. v. s. samma belopp, som om i summan af lefnads- och tjensteår ingått 25 tjensteår.

Hvad angår *beloppet af understöd vid obotlig sjukdom* har komitén satt detta till 70 kronor eller lika med det lägsta afkortade understödet.

Mot de af komitén sålunda föreslagna understödsbelopp har af åtskilliga utaf de myndigheter, som yttrat sig öfver komiténs förslag, anmärkts, att desamma vore allt för knappt tilltagna, hvarjemte ifrågasatts att, om än helt understöd i allmänhet sattes till 150 kronor, de kommu-

ner, som så önskade, skulle få genom erläggande af högre afgifter bereda sina lärare eller lärarinnor ålderdomsunderstöd till högre belopp.

Att de föreslagna beloppen icke äro stora, är visserligen sant; men de skäl, på grund af hvilka komitén ansett högre understödsbelopp icke böra för det närvarande ifrågasättas och hvilka jag förut återgifvit, synas mig ega full giltighet. Komitén har derjemte påpekat, hurusom ifrågavarande understöd ingalunda utesluter tillfälle för den enskilde läraren och lärarinnan att genom egen sparsamhet, der sådant är möjligt, bereda sig en bättre ställning efter afgangens från skolans tjenst, ej heller för kommunen att genom sin välvilja, der sådant är behöfligt, vara behjelpig till uppnående af samma mål, exempelvis genom att årligen för dem göra insättningar i en lifränteanstalt eller på annat lämpligt sätt. Att deremot medgifva vissa kommuner att genom erläggande af högre afgifter förskaffa sina lärare och lärarinnor högre ålderdomsunderstöd af nu ifrågavarande slag skulle dels medföra betydligt ökade utgifter för staten, dels ock föranleda förvaltningskostnadens ökande i högst väsentlig mån. Om dessutom ifrågavarande personer också ej längre äro arbetsföre inom sitt förra område, måste de dock i de flesta fall anses fortfarande i stånd att genom arbete på annat sätt i någon mån öka sina inkomster eller åtminstone minska sina utgifter. Vid tanken på att hithörande personal till allra största delen utgöres af qvinnor, synas ock de föreslagna beloppen lämpligen kunna ställas i jämförelse med de pensionsbelopp, som för närvarande tillkomma enkor efter afidne folkskolelärare, och jämförelsen utfaller icke i allo till de senares fördel, då man erinrar sig, att deras pensioner, när minderåriga barn ej föranleda ökning af beloppen, i långt öfvervägande antal fall hittills utgått med 120 till 140 kronor.

På grund såväl af hvad jag nu anfört som af hvad komitén i öfrigt andragit till stöd för sitt förslag i fråga om understödsbeloppens storlek, anser jag det icke vara skäl att föreslå höjning af de understödsbelopp, vid hvilka komitén ansett sig böra stanna, eller medgifva rätt för vissa kommuner att, genom erläggande af högre afgifter, bereda sina lärare eller lärarinnor rätt till högre understöd af nu ifrågavarande slag.

I fråga om kostnaderna för understödet åberopar komitén den ofvan omnämnda af Eneström verkställda utredningen, hvari föreligger en fullständig kostnadsberäkning för samtliga hithörande lärare, med undantag af de extra ordinarie och vikarierande. Denna beräkning är visserligen utförd under förutsättning, att helt understöd skulle bestämmas till 200 kronor, men blir omedelbart användbar för det här afsedda ändamålet, om der förekommande kostnadsbelopp nedsätts med 25 procent.

IV.

*Om kostnaden
för under-
stödet m. m.*

Komitén lemnar en kortfattad redogörelse för gången af denna beräkning, hvares riktighet af komitén vitsordas, och de resultat, som derigenom erhållas, då helt understöd bestämmes till 150 kronor. Genom sammanställning af dessa resultat, sedan kapitalvärdena blifvit afrundade till hela 10,000-tal kronor, erhåller komitén (sid. 39 i dess betänkande) följande tablå.

	Kapitalvärde. Kronor.	Motsvarande årlig kostnad för all framtid. Kronor.
Den normala kostnaden för 6,839 lärare och lärarinnor, under antagen förutsättning att lärarne inträda vid en ålder af 25 år samt lärarinnorna vid 20 år	2,100,000	84,000
Den extra kostnaden för de vid understödsrättens beviljande öfveråriga	2,290,000	91,600
Kostnaden för 3,700 nytillkommande platser	570,000	22,800
Således tillsammans kronor	4,960,000	198,400

Vid fördelningen af denna kostnad mellan staten och kommunerna föreslår komitén beträffande den första posten i tablån, att kommunerna måtte dertill bidraga med $\frac{1}{3}$ och staten med det återstående, således på samma sätt som vid lönerna. Kommunernas hela årliga bidrag härtill skulle sålunda utgöra 28,000 kr. eller, om denna summa fördelades på de 6,839 lärare och lärarinnorna, 4,09 kr. för hvarje lärareplats. Hvad åter angår den andra posten, föreslår komitén, att kommunerna måtte dertill bidraga med $\frac{1}{6}$, motsvarande för hvarje nu befintlig lärareplats en summa af 2,23 kr. Komitén föreslår här denna för kommunerna fördelaktigare proportionering dels därför, att den verkliga kostnaden antagligen kommer att understiga den nu beräknade, dels därför, att kostnaden för de öfveråriga i vissa fall kan komma att drabba kommuner, hvilka icke egentligen borde härtill bidraga. Hela afgiften för hvarje lärareplats skulle således uppgå till 6,32 kr.; emellertid föreslår komitén, att denna afgift måtte afrundas till 6 kronor, med vilkor att lika stor afgift erlägges äfven för de hädanefter tillkommande platserna. Den del af kostnaden för de nytillkommande platserna, som på detta sätt komme att bestridas af kommunerna, skulle enligt komiténs beräkning komma att uppgå till 321,168 kronor, motsvarande ett årligt bidrag af 12,847 kronor.

Den kostnad, som skulle återstå för statsverket att bestrida, skulle i sin helhet motsvara ett kapitalvärde af 3,610,000 kronor eller ett fixt årligt bidrag af 144,400 kronor.

Komitén anser emellertid icke, att staten till ålderdomsunderstödet bör lemna vare sig ett för all framtid tillräckligt kapital eller ett fixt årligt bidrag. Man skulle visserligen kunna komma på den tanken, att staten genom att välja endera af dessa anordningar vunne den fördelen att blifva fri från alla vidare förpligtelser till de understödsberättigade, men en sådan uppfattning torde icke vara hållbar, så mycket mindre, som den motsäges af erfarenheten från folkskolelärarynes pensionsinrättning. Under sådana förhållanden måste afgörande vigt tillmätas det praktiska skäl, som talar mot båda de antydda alternativen. Vare sig nemligen en fond redan från början förefinnes eller efter hand bildas, uppstår nödvändighet att placera och förränta denna fond, hvilket, efter hvad erfarenheten visat, ej sällan medför rätt stora svårigheter och alltid ökar förvaltningsbesväret.

Komitén föreslår därför, att *statens bidrag måtte utgå under form af ett förslagsanslag, som användes i den mån medel blifva behöfliga för understöds utbetalande.*

Efter redogörelse för de successiva belopp, som sannolikt under de närmaste åren skulle blifva behöfliga, hvilken redogörelse, uppgjord under förutsättning att understöden skulle börja utgå redan år 1892, återfinnes å sid. 41—46 i komiténs betänkande, och hvarvid komitén äfven medtagit i beräkningen de extra ordinarie lärarne, för hvilka jemväl, enligt komiténs åsigt, borde af kommunerna erläggas en årlig afgift af 6 kronor, kommer komitén till det resultat, att kommunernas afgifter för samtliga hithörande lärare och lärarinnor skulle under år 1892 uppgå till omkring 44,000 kronor. Utgifterna för understödet under samma år skulle enligt de af komitén gjorda beräkningarna under olika förutsättningar komma att uppgå till 41,000 kronor eller 24,000 kronor. Af sistnämnda båda kostnadsbelopp anser komitén det förra närma sig till ett maximum, det senare till ett minimum, och finner därför lämpligt att för år 1892 välja ett medelbelopp, hvilket komitén satt till 35,000 kronor. Staten skulle således icke under första året komma att betungas med någon verklig utgift till understödstagarne, utan det skulle till och med å kommunernas bidrag uppstå ett öfverskott, som kunde tagas i anspråk för följande år eller användas till bestridande af kostnader för förvaltningsbestyren, hvarom jag framdeles kommer att närmare yttra mig.

Nu är emellertid att märka, att de beräkningar, på grund af hvilka komitén kommit till oförmälda resultat, äro uppgjorda under förutsätt-

ning att understöden skulle börja utgå redan år 1892. Men då förhållandena gestaltat sig så, att den nu ifrågasatta understödsanstalten först med år 1893 kan träda i verksamhet och medel för understödskostnadernas bestridande kunna finnas att tillgå först från och med nämnda år, blir deraf en följd, att kostnadssummorna måste i någon mån modifieras. Jag har därför låtit inom departementet verkställa en ny beräkning af dessa summor, lämpad efter nuvarande förhållanden, och går nu att i korthet redogöra för de resultat, som dervid erhållits.

Af den tablå, som finnes å sid. 39 i komiténs betänkande, och hvilken jag nyss återgifvit, framgår, att komitéen erhållit understödskostnadernas kapitalvärde genom att sammanlägga tre olika poster, nämligen den normala kostnaden för 6,839 lärare och lärarinnor, den extra kostnaden för de vid understödsrättens beviljande öfveråriga samt kostnaden för 3,700 nytillkommande platser. Den första af dessa poster är oberoende af den tidpunkt, då understödet börjar utgå, och behöfver således icke undergå någon ändring. Den andra posten deremot är beroende af den nuvarande lärarepersonalens ålder vid nyss nämnda tidpunkt, och dess af komitéen beräknade kapitalvärde måste dêrför nu höjas till 2,430,811 kronor. Äfven den tredje postens kapitalvärde bör höjas till 597,469 kronor, enär kapitalet nu måste antagas räntebärande ett år mindre än komitéen beräknat.

Sammanställer man i likhet med komitéen de nu beräknade kapitalvärdena, sedan de blifvit afrundade till hela tiotusental kronor, och bestämmer man de motsvarande årliga kostnaderna efter en räntefot af fyra procent, erhåller man följande tablå.

	Kapitalvärde. Kronor.	Motsvarande årlig kostnad för all framtid. Kronor.
Den normala kostnaden för 6,839 lärare och lärarinnor	2,100,000	84,000
Den extra kostnaden för de vid understödsrättens beviljande öfveråriga	2,430,000	97,200
Kostnaden för 3,700 nytillkommande platser	600,000	24,000
Således tillsammans kronor	5,130,000	205,200

Riktigheten af det nu erhållna resultatet kan för öfrigt lätt kontrolleras på följande sätt. Antager man, att understöd verkligen börjat utbe-

talas redan år 1892, skulle, såsom komitén visat, hafva behöfts ett kapital af 4,960,000 kronor. År 1893 skulle detta kapital å ena sidan efter en räntefot af fyra procent hafva ökats med 198,400 kronor, å andra sidan minskats med understödskostnaden för år 1892, hvilken af komitén å sid. 41 blifvit beräknad till 41,000 kronor. Kapitalbehållningen skulle således år 1893 hafva uppgått till 5,117,400 kronor. Detta kapital är visserligen något mindre än tablåns slutsumma, men dervid bör observeras, att, om understödet börjar utgå först år 1893, ett antal lärarinnor, hvilka enligt komiténs beräkning redan år 1892 skulle hafva erhållit afkortadt understöd, nödtvunget qvarstått ytterligare ett år och derigenom på grund af högre lefnadsålder förvärfvat rätt till högre afkortadt eller möjligen helt understöd. Då antalet sådana lärarinnor å sid. 170 af Eneströms utredning beräknats till 130, blefve, om medelunderstödet för hvar och en af dem antages utgöra 120 kronor, hela det för deras räkning under år 1892 utbetalda understödet 15,600 kronor. På grund af det sätt, på hvilket komitén beräknat de afkortade understödens belopp, bör denna summa ungefärligen motsvara kapitalvärdet af den förhöjning af understödet, hvilken måst tilldelas de nämnda lärarinnorna på grund af deras högre lefnadsålder vid afgang. För att beräkningarna må omfatta samma förpligtelser till de understödsberättigade från och med år 1893, vare sig man antager understödet börja utbetalas 1892 eller 1893, måste man därför till den ofvan erhållna summan 5,117,400 kronor lägga ytterligare 15,600 kronor och erhåller derigenom 5,133,000 kronor; afrundas denna summa till helt tiotusental kronor, erhåller man 5,130,000 kronor eller just tablåns slutsumma.

Fördelar man den nu beräknade kostnaden mellan staten och kommunerna efter samma grunder som komitén, finner man, att kommunernas årliga bidrag till den normala kostnaden bör utgöra 4,09 kronor och till den extra kostnaden 2,37 kronor, således tillsammans 6,46 kronor för hvar och en af de 6,839 lärareplatserna. Då detta belopp endast obetydligt öfverstiger det af komitén beräknade, synes mig ingen anledning förefinnas att endast på grund häraf föreslå någon förhöjning af kommunernas afgifter utöfver 6 kronor, förutsatt att, såsom komitén hemställt, kommunerna förbindas att erlægga 6 kronor årligen äfven för de nytillkommande platserna. I sjelfva verket skulle kommunerna på detta sätt ändock komma att bidraga till kostnaden i något större proportion, än om de erlade 6,46 kronor för hvar och en af de 6,839 platserna, men blott en tredjedel af kostnaden för nyinrättade platser. Kapitalvärdet af kommunernas tillskott utgör nemligen i förra fallet 1,360,000 kronor, i senare fallet 1,300,000 kronor.

Beräknar man på samma sätt som komitén kapitalvärdet af den kostnad, som skulle återstå för statsverket att bestrida, finner man, att detta utgör 3,770,000 kronor, motsvarande ett fixt årligt bidrag af 150,800 kronor.

Hvad angår de successiva kostnadsbelopp, som sannolikt under de närmaste åren skulle blifva behöfliga, om understödet börjar utgå först från och med år 1893, så blifva äfven dessa något större än de af komitén beräknade. Såsom ofvan påpekades, måste nemligen understödet för ett antal lärarinnor, hvilka af komitén beräknats afgå redan år 1892, nu antagas utgå med något högre belopp, så att t. ex. de, som år 1892 skulle hafva erhållit 100 kronor, nu måste beräknas erhålla 110 kronor o. s. v. Skilnaden mellan beloppen utgör i allmänhet 10 kronor, och hela tillökningen för samtliga nu ifrågavarande lärarinnor således omkring 1,300 kronor, hvilket belopp successivt minskas, i den mån de omförmälda lärarinnorna afgå med döden. De af komitén å sid. 41 beräknade kostnadsbeloppen, bland hvilka kostnaden för år 1893 upptagits till 45,000 kronor, böra alltså under den närmaste tiden från och med år 1893 höjas med i rundt tal 1,000 kronor, och samma förhöjning kan utan nämnvärdt fel göras äfven vid de å sid. 45 beräknade kostnadssummorna, deraf för år 1893 beräknats 29,000 kronor. För år 1893 skulle således under olika förutsättningar erfordras 46,000 eller 30,000 kronor, och vill man i likhet med komitén välja ett medelbelopp, torde detta lämpligast kunna bestämmas till 40,000 kronor.

I afseende å frågan, huruvida inkomsten af kommunernas afgifter bör upptagas till högre belopp än det af komitén beräknade, saknar jag, hvad angår beloppet för de extra ordinarie folkskoleläraryne, all anledning att förorda någon förändring. Beträffande åter summan af de påräkneliga afgifterna för öfrige lärare, har komitén antagit, att denna redan från början uppgår till 42,000 kronor årligen. Att detta belopp åtminstone icke är för högt tilltaget, framgår deraf, att, enligt skolrådets uppgifter för år 1890, hela antalet hithörande lärare och lärarinnor redan vid nämnda års slut öfversteg 7,000. Det är således all sannolikhet för att kommunernas afgifter för sist nämnda slag af lärare och lärarinnor redan under år 1893 komma att öfverstiga 42,000 kronor; emellertid synes mig ingen särskild anledning förefinnas att vid beräkningen af inkomsterna nu uppföra ett högre belopp, utan torde hela inkomsten af kommunernas afgifter för år 1893 kunna skäligen beräknas till 44,000 kronor. Ett öfverskott af 4,000 kronor skulle således ändock uppstå, hvilket kan tagas i anspråk för följande år eller till bestridande af kostnaden för förvaltningsbestyren.

I sin skrifvelse af den 14 maj 1889 framhöll Riksdagen, såsom jag redan förut omnämmt, att det ifrågasatta ålderdomsunderstödet åt der omförmälda lärare och lärarinnor icke finge medföra allt för stora kostnader för staten och kommunerna. Mot det förslag, som komitén framställt, torde icke heller någon grundad anmärkning ur kostnadens synpunkt kunna göras. Hvad först angår kostnaden för kommunerna, uppgår den till blott 6 kronor årligen för hvarje lärare eller lärarinna, en afgift, som är mycket låg icke blott absolut taget, utan äfven med hänsyn till understödets storlek; den utgör nemligen blott 4 % af helt understöd, under det att i folkskolelärares pensionsinrättning kommunens afgift uppgår till $6\frac{2}{3}$ % af hel pension. Å andra sidan synes mig denna afgift icke vara satt alltför låg, såsom en och annan af de myndigheter, hvilka yttrat sig öfver förslaget, ansett, ty äfven statens kostnad måste betraktas såsom jemförelsevis lindrig, då man betänker, hvilken stor kår här är i fråga, och huru många gamla lärare och lärarinnor redan nu finnas. Att denna kostnad kunnat beräknas så lågt beror på det för denna personal egendomliga förhållandet, att den till största delen består af qvinnor, hvilka genom giftermål eller af annan anledning ofta afgå före understödsåldern.

Sedan jag nu behandlat frågorna om den allmänna anordningen af ålderdomsunderstöd åt här ifrågavarande lärare och lärarinnor samt om formen för statens och kommunernas medverkan härtill, om villkoren för understödets erhållande och åtnjutande, om understödets storlek och om kostnaden för understödet och fördelningen deraf mellan staten och kommunerna samt huru statens bidrag bör utgå, återstår att taga i öfvervägande frågan om den administrativa anordningen vid understödets beviljande och utdelande samt afgifternas uppbärande.

Att anordnandet af det här föreslagna ålderdomsunderstödet måste vara förenadt med en mängd administrativa bestyr, inses lätt. Den lärarkår, hvarom här är fråga, är så stor och vexlande samt har en så lös ställning, att mången, som intresserat sig för hithörande lärares understödande efter afgang från skolans tjänst, i nämnda omständigheter sett ett nästan oöfverstigligt hinder. Komitén har äfven egnat en noggrann undersökning åt frågan, om det vore möjligt att med jemförelsevis enkla administrativa anordningar insamla dessa tusentals små afgifter. En utväg härtill erbjöd sig derigenom, att lönetillskott af allmänna medel utgå till de slag af lärare och lärarinnor, som de hittills i ämnet gjorda framställningarna alltid åsyftat. För dessa lönetillskott äro så noggranna föreskrifter och villkor uppställda, formerna så pröfvade i mångårig tillämpning, redovis-

V.
Om den
administrativa
anordningen.

ningen så fullständig och enkel, att komitén genast beslöt sig för att draga nytta af dem såväl för ordnandet af denna fråga i sin helhet som särskildt för de påtänkta afgifternas uppbärande. Det blef alltså i den första upprättningen till komiténs förslag en hufvudbestämmelse, att den tillämnade förmånen af ålderdomsunderstöd skulle tillkomma lärare och lärarinnor, för hvilka lönetillskott af allmänna medel utgå. De sedermera påkallade närmare bestämmelserna äro så få och dertill så lättfattliga, att komitén med visshet beräknat, att uppbärandet af kommunernas afgifter skall vålla ganska obetydliga svårigheter.

För att vinna en utgångspunkt vid bedömandet af förvaltningsbestyrens omfattning, är det af intresse att känna, dels huru många understödsansökningar årligen komma att prövas, dels huru många understödstagare årligen komma att finnas. Enligt de af komitén uppgjorda tablåer angående sannolika antalet under året nytillkommande och vid årets midt befintliga understödstagare, skulle, sedan de första åren för understödets utdelande förflutit, omkring ett hundratal ansökningar om understöd årligen vara att förvänta. Då dessa ansökningar, särskildt under den första tiden, säkerligen blifva mycket besvärliga att pröva, och då antalet understödstagare successivt kommer att ökas samt inom en icke alltför aflägsen framtid uppgå till ett par tusen, så är det klart, att det arbete, som här af föränledes, är allt för omfattande för att, såsom någon gång ifrågasatts, Eders Kongl. Maj:t genom ecklesiastikdepartementet skulle kunna öfvertaga bestyret härmed, på samma sätt som Eders Kongl. Maj:t redan ombesörjer utdelandet af understöd åt f. d. folkskolelärare, hvilka tagit afsked före 1867. Arbetets art samt nödvändigheten af enhet vid tillämpningen göra, att icke heller länsstyrelserna eller domkapitlen lämpligen kunna öfvertaga hithörande bestyr.

Komitén, som äfven påpekar dessa förhållanden, har på grund deraf ansett, att *en särskild anstalt måste upprättas*, för hvilken komitén föreslagit namnet »Småskolelärares m. fl. ålderdomsunderstödsanstalt», och funnit lämpligast, att förvaltningen af denna anstalts angelägenheter ställes under någon redan förut bestående styrelse, dervid komitén i första hand tänkt på kongl. direktionen öfver folkskolelärares pensionsinrättning. Då den nu ifrågasatta understödsanstalten skulle liksom fullständiga folkskolelärares pensionsinrättning och i många punkter beröra densamma, har komitén ansett det i alla händelser synnerligen önskvärdt, att dessa båda anstalter kunde förenas under en och samma styrelse, hvarom komitén framställer förslag, under förutsättning att erforderlig ökning i arbetskrafter och nödiga medel till bestridande af ökade kostnader komma att ställas till direktionens förfogande. Enligt komiténs mening skulle dock småskolelärares

understödsanstalt betraktas och förvaltas såsom en själfständig anstalt, liksom förhållandet redan nu är med folkskolelärarynes enke- och pupillkassa samt elementarlärarynes enke- och pupillkassa.

Direktionen öfver folkskolelärarynes pensionsinrättning har i anledning af detta komiténs förslag förklaradt, att, så vidt direktionen vore i tillfälle att för närvarande bedöma, det visserligen kunde låta sig göra för ordföranden och ledamöterna i direktionen öfver folkskolelärarynes pensionsinrättning att åtaga sig styrelsen äfven af den nya understödsanstalten, hvarigenom den önskade likformigheten emellan den äldre och den nyare förvaltningen skulle åstadkommas, men att deremot, hvad själfva förvaltningsarbetet vidkomme, direktionen, efter noggrant öfvervägande af hithörande omständigheter, funnit, att de göromål, som skulle tillkomma den nya anstalten, icke kunde besörjas af de nuvarande tjänstemännen i folkskolelärarynes pensionsinrättning.

Dessa göromål skulle i första rummet blifva de, som stå i sammanhang med pröfvande af understödsrätt och beviljande af understöd.

För tillvägagående vid pröfning af understödsrätt och beviljande af understöd har komitén, med nära anslutning till hvad i reglementet för folkskolelärarynes pensionsinrättning är stadgadt, i sitt förslag till reglementariska bestämmelser intagit åtskilliga föreskrifter, för hvilka jag icke för närvarande torde behöfva närmare redogöra.

Deremot må det tillåtas mig att något vidlyftigare yttra mig om den andra af de uppgifter, som skulle tillkomma den nya anstalten, nemligen att ombesörja utbetalande af understödsbeloppen till vederbörande, enär denna fråga inverkar på frågan om förvaltningskostnaden. I fråga om dessa utbetalningar är det synnerligen önskvärdt, att de måtte, så vidt möjligt, kunna ske kostnadsfritt för lärarne. De understödsbelopp, som här äro föreslagna, äro nemligen så små, att redan en obetydlig afbränning blir ganska känbar för understödstagaren. Det närmast till hands liggande sättet för utbetalningen är tydligen att direkt från anstalten i rekommenderad eller assurerad postförsändelse tillställa understödstagarne beloppen. Då emellertid detta sätt att gå till väga skulle vid tiden för utbetalningarna af understöd kräfva större arbetskrafter, än som kunde antagas komma att stå pensionsinrättningen till buds, har komitén ansett sig icke böra förorda detta sätt, utan i stället ifrågasatt, att de särskilda länsstyrelserna skulle öfvertaga bestyret med beloppens öfversändande i rekommenderad eller assurerad postförsändelse, och fördenskull föreslagit, att åt lärare och lärarinnor skulle tillerkännas rätt att från länsstyrelserna erhålla sitt understöd sig kostnadsfritt tillsändt, så vida de förut dit under rekommendation inskickat sina understödsbref samt vederbörliga intyg och qvitto, med rätt

för understödstagare att, om han så önskade, sjelf eller genom ombud lyfta sitt understöd, vare sig hos anstalten eller länsstyrelserna.

Detta komiténs förslag har emellertid det stora flertalet af Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande på det bestämdaste motsatt sig, enär bestyret med understödsbeloppens öfversändande till understödstagare syntes lämpligast böra verkställas af den nya anstaltens direktion. Äfven statskontoret och direktionen öfver folkskolelärarnes pensionsinrättning hafva, med afseende på de utaf Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande mot komiténs förslag framställda invändningar, ansett ändamålsenligast att i landsorten boende understödstagare finge från direktionen sina understöd kostnadsfritt sig tillsända.

Då denna anordning icke torde medföra en större ökning i förvaltningskostnaden, än som uppväges af den reda och enkelhet i fråga om understödsbeloppens utbetalning och den fördel för understödstagarne, som derigenom vinnes, anser jag mig böra förorda direktionens berörda förslag i stället för det af komitéen framställda.

Någon omedelbar uppbörd af anstaltens inkomster skulle enligt komiténs åsigt icke åligga direktionen, utan borde de för kostnadernas bestriktande erforderliga medel i mån af behof lyftas i statskontoret. Det enda härutinnan behöfliga undantag skulle komma att gälla de få lärare och lärarinnor i öfningsämnen och slöjd, som på grund af skoldistrikts särskilda ansökning vunnit delaktighet i anstaltens förmåner, beträffande hvilka det i sammanhang med ansökningens beviljande torde böra af Eders Kongl. Maj:t föreskrivas, att afgifterna skola omedelbart af direktionen uppbäras.

I det föregående har jag uttalat mig om beräkningen af de successiva understödskostnader, som skulle vara att täcka dels genom kommunernas afgifter, dels genom statens fyllnadsbidrag. Jag har nu att yttra mig om sättet för uppbärande af kommunernas bidrag och om den ordning, i hvilken nämnda båda tillgångar böra anlitas för fyllande af den nya anstaltens behof. Såsom redan antydts, har komitéen ställt uppbörden af de från kommunerna utgående afgifterna i närmaste samband med utbetalandet af de kommunerna tillkommande »lönetillskott af allmänna medel». De särskilda föreskrifter och vilkor, som äro uppställda för kommunernas rätt till och requisition af dessa lönetillskott, finnas för närvarande fastställda genom kongl. kungörelsen den 5 juni 1885, liksom formen för länsstyrelsernas uppgifter angående nämnda lönetillskott genom Eders Kongl. Maj:ts cirkulär af samma dag. Stödande sig på denna kungörelse och detta cirkulär, har komitéen föreslagit, att vid utbetalningen af de årliga lönetillskotten den beräknade afgiften 6 kronor skulle afdragas för hvar och en af de hithörande lärarne och lärarinnorna, hvilkas olika slag äro upptagna under

särskilda rubriker så väl i skolrådets uppgifter som i de uppgifter, hvilka af länsstyrelserna skola insändas till ecklesiastikdepartementet. De sålunda uppburna afgifterna skulle af länsstyrelserna i vanlig ordning inlevereras till statskontoret, för att der, uppå requisition, hållas anstalten till handa. De belopp, som af en eller annan anledning icke lyftades under det år, till hvilket de egentligen hörde, skulle öfverföras på följande årets räkning för att då komma anstalten till godo. Dessa medel skulle i första hand anlitas för fyllande af anstaltens behof. Då de visade sig otillräckliga, hvilket efter ett eller annat år komme att inträffa, skulle direktionen hafva att i mån af behof använda det särskilda förslagsanslaget.

Bland de för anstalten tillgängliga medel har komitén äfven omnämmt »tillfälliga inkomster», dervid komitén tänkt dels på de afgifter, som kunde komma att inflyta för lärare i öfningsämnen och slöjd, dels på de jemförelsevis obetydliga räntor, som kunde erhållas på upp- och afskrifningsräkning i någon bankinrättning, då antagligt vore, att anstaltens direktion ville verkställa sina uttag i statskontoret i några få större poster hvarje år och på samma gång önskade i någon mån fruktbar göra de tillfälliga öfverskotten.

Häremot har, såsom mig synes med fog, statskontoret invändt, att, äfven om delaktighet i anstalten skulle komma att medgifvas för öfnings- och slöjdlärare, de härför inflytande afgifterna kunde hänföras till skol-distriktens afgifter, och att genom allmän författning vore föreskrifvet, att medel, som ej erfordrades för bestridande af löpande utgifter, borde genom insättning i bankinrättning göras fruktbarande. På grund af hvad statskontoret sålunda anmärkt, anser jag, att de i komiténs förslag såsom inkomster af tillfällig beskaffenhet omnämnda medel ej böra särskildt för sig upptagas.

Mot komiténs förslag i öfrigt i nu ifrågavarande afseende har vidare af statskontoret anmärkts, att för undvikande af onödig omgång afgifterna lämpligen syntes kunna direkt till anstaltens direktion å bestämda tider inbetalas, för de lärare i Stockholm, för hvilka lönetillskott af statskontoret omedelbart utanordnas, af denna myndighet, och för öfriga lärare och lärarinnor af Eders Kongl. Maj:ts vederbörande befallningshafvande. Denna statskontorets anmärkning synes mig emellertid icke ega den betydelse, att jag i anledning af densamma bör frångå komiténs förslag.

Jag anser mig här icke kunna med tystnad förbigå ett af en reserwant inom direktionen öfver folkskolelärarnes pensionsinrättning framställt förslag i fråga om uppbörden af afgifterna, enär detsamma vid första påseendet förefaller förtjent af uppmärksamhet och äfven vunnit stöd af två

reservanter inom statskontoret. I berörda förslag, enligt hvilket understödsbeloppen skulle vexla mellan 150, 175 och 200 kronor, beroende på de delaktighetsbelopp en hvar understödstagare skulle ega i den nya anstalten, ifrågasättes, dels att i stället för den afgift, som skulle utgå för lägsta delaktighetsbeloppet, lönetillskottet för tjensten skulle nedsättas med den föreslagna afgiftens belopp, 6 kronor, och dels att för tjenst, som vunnit delaktighet efter högre lönebelopp, det af förhöjningen betingade afgiftstillägget skulle upptagas på särskild debiteringslängd för hvarje län och uppbörden deraf verkställas i samma ordning, som för afgifterna till folkskolelärnarnes pensionsinrättning nu är stadgad. Dessa tilläggsavgifter skulle inlevereras af vederbörande länsstyrelse till kassans styrelse, som skulle i första hand använda dessa medel för bestridande af kassans utgifter. Förslaget innebär således, att staten, emot viss nedsättning i lönetillskotten, skulle åtaga sig de med ålderdomsunderstödens utbetalande förenade kostnader, till hvilkas bestridande följaktligen anslag till fullo borde å riksstat uppföras redan från och med det år, då anstalten trädde i verksamhet.

Om hänsyn endast skulle tagas till enkelhet i redovisningen, vore icke något att erinra mot detta förslag; men då detsammans antagande och tillämpning skulle hafva till följd, att på afslutade räkenskaper grundad upplysning komme att saknas å ena sidan om summan af de vederbörande skoldistrikt enligt stadgade grunder tillkommande lönetillskott, och å andra sidan om sammanlagda beloppet af de hos skoldistriktens på sålunda föreslaget sätt uttagna bidrag och den utöfver dessa bidrag på statsverket belöpande kostnaden för den nu ifrågaställda understödsanstalt, om hvilka förhållanden upplysning eljest endast genom ett tidsödande arbete kunde vinnas, samt då det, såsom statskontoret erinrat, ligger vikt uppå, att redovisningen, såvidt möjligt är, så ordnas, att hvarje förvaltningsgrens ekonomiska förhållanden deraf framgå, finner jag mig icke kunna förorda samma förslag.

Hvad nu slutligen angår kostnaderna för den nya understödsanstaltens inrättande och framtida verksamhet, har komitén icke afgifvit något förslag å det belopp, som kan för detta ändamål erfordras, utan har komitén hemställt, att åt direktionen öfver folkskolelärnarnes pensionsinrättning, hvilken enligt komiténs förslag borde öfvertaga ifrågavarande förvaltningsbestyr och bäst vore i tillfälle att bedöma de omständigheter, som kunde utöfva inflytande på förvaltningskostnadernas belopp, måtte öfverlemnas att rörande denna fråga i främsta rummet afgifva yttrande och förslag.

Bemälda direktion har äfven särskildt yttrat sig i denna fråga och derved, såsom jag redan nämnt, förklarat, att det kunde låta sig göra för ordföranden och ledamöterna i direktionen att åtaga sig styrelsen öfver

den nya understödsanstalten, men att sjelfva förvaltningsarbetet icke kunde besörjas af de nuvarande tjänstemännen i folkskoleläraryarnes pensionsinrättning.

Med åberopande af en utaf direktionen uppgjord sammanställning öfver göromålens tillväxt under tiden från år 1879 inom de tre förvaltningar, som för närvarande af direktionen förestås, förklarar direktionen, att långt ifrån att något öfverskott af ledig arbetskraft funnes att tillgå, som för den nya anstalten skulle kunna tagas i anspråk, det, i följd af den alltjemt växande omfattningen af göromålen, för hvarje år visat sig allt svårare att behörigen sköta de tre nuvarande kassorna med de tjänstemän, som för deras räkning blifvit anstälde, och hvad det anvisade anslaget till extra biträden, renskrifning, ved, ljus m. m. anginge, hade det på sista tiden måst öfverskridas. Direktionen anför vidare, att förslaget till stat för den nya anstalten därför måste uppgöras under förutsättning, att endast direktionens ordförande och ledamöter skulle blifva för den nya förvaltningen gemensamma, men att den tillökning i arbetskrafter, som jemväl af komitén ansetts erforderlig för den nya understödsanstalten, redan från början måste åstadkommas genom tillsättande af särskilde tjänstemän. Icke heller lemnade den embetslokal, som af den nuvarande förvaltningen disponerades, utrymme för den nya, utan måste särskild sådan anskaffas. Lämplig lokal kunde emellertid erhållas i folkskoleläraryarnes pensionsinrättnings egendom i våningen ofvanför den, som af den nuvarande förvaltningen begagnas.

För arbetet inom den blifvande anstalten hade direktionen, enär här vore fråga om uppbärande och utbetalande af icke obetydliga penningbelopp, ansett, att för den nödiga kontrollens skull tvenne tjänstemän skulle blifva erforderliga, nemligen *dels* en föredragande, som tillika bestridde sekreterare- och kamereraregöromålen och vore kassakontrollant, *dels* en kassör och bokhållare. Aflöningsbeloppen hade blifvit satta så lågt som möjligt, men direktionen hade förutsatt, att de, i den mån göromålen växte, också skulle komma att i någon mån ökas genom s. k. ålderstillägg, hvarjemte i lönebeloppen inberäknats godtgörelse för besvär och risk med understödsbeloppens utsändande. Någon vaktmästare med aflöning motsvarande den, som i allmänhet bestodes, hade direktionen ej ansett behöflig, utan endast upptagit arfvode till ett biträde, som skulle bestrida vaktmästaregöromålen.

I enlighet med hvad sålunda blifvit anfördt har direktionen uppgjort följande förslag till

Stat för småskolelärares m. fl. ålderdomsunderstödsanstalt.

	Lön	Tjenstgöringspenningar	Summa Kronor	
Direktionens ordförande, arfvode	—	—	400: —	
Två ledamöter i direktionen, arfvode till hvardera å 300 kr.....	—	—	600: —	
En kamrerare och sekreterare	2,000: —	1,000: —	3,000: —	Efter 5 år kan lönen höjas med 500 kr. och efter 10 år med ytterligare 500 kr.
En kassör och bokhållare	1,500: —	500: —	2,000: —	
Ett vaktmästarebiträde, arfvode.....	—	—	500: —	
Till hyra, ved och städning	—	—	1,000: —	
Till expenser och extra biträden	—	—	1,500: —	Reservationsanslag.
			9,000: —	
Anslag för en gång till inköp af möbler, kassaskåp, inredning, tryck m. m.	—	—	2,000: —	

Hvad beträffar anslaget till expenser och extra biträden, har direktionen, enär utgifterna, särskildt för tryck, vore till sin natur mycket vexlande, så att dessa det ena året sannolikt komme att uppgå till betydligt högre belopp än ett annat, ansett, att detta anslag borde uppföras såsom reservationsanslag.

Direktionen framhåller, att visserligen under den första tiden af den nya anstaltens tillvaro många organisationsarbeten och förberedande åtgärder komme att krävas, likasom de af komitén meddelade statistiska upplysningar gäfvade vid handen, att en rätt betydande tillströmning af understödssökande redan från början vore att vänta, men detta oaktadt anser direktionen, att någon besparing i den beräknade förvaltningskostnaden möjligen skulle kunna under de första åren ega rum.

Af en reservant inom direktionen har framlagts ett särskildt förslag till en genomgripande förändring i den nuvarande direktionens öfver folk-

skolelärnarnes pensionsinrättning förvaltningsbestyr och sammansättning, med hvilket förslag åsyftats bland annat förenkling i arbetssättet och besparing i förvaltningskostnaden. Då emellertid detta förslag innebär en fullständig förändring såväl af förvaltningen af folkskolelärnarnes pensionsinrättning samt folkskolelärnarnes och elementarlärarnes enke- och pupillkassor som af sjelfva grunderna för nämnda pensionsinrättning, torde detsamma icke böra för närvarande föranleda till någon åtgärd.

Beträffande understödsanstaltens styrelse och förvaltning har äfven statskontoret yttrat sig och dervid, med framhållande af att statskontoret icke förbisett det af omförmälde reservant framställda förslag, förklarat sig sakna tillräcklig anledning att, åtminstone i frågans närvarande skick, afgifva annat yttrande, än att det torde vara för tidigt att ännu, och intilldess någon erfarenhet vunnits, definitivt ordna denna angelägenhet.

Instämmande i detta statskontorets yttrande, anser jag, att, på sätt äfven statskontoret hemställt, för närvarande endast torde böra af Riksdagen äskas medgifvande för Eders Kongl. Maj:t att medelst förskott, som skulle hos Riksdagen till ersättande anmälas, till direktionens förfogande ställa de medel, som för förvaltningens behöriga gång kunna blifva af nöden.

Redan förut har jag nämnt, att det till bestridande af understöds-^{Kostnaden för} kostnaden för år 1893 erforderliga belopp kunde beräknas till i rundt tal 40,000 kronor, under det att de från kommunerna under året inflytande afgifterna kunde antagas uppgå till omkring 44,000 kronor. Dessa afgifter synas således blifva fullt tillräckliga, och ingen annan åtgärd torde därför i detta afseende vidare påkallas, än att, då afgifterna till sin hufvudsakliga del ej lära komma direktionen till handa förr än i juli månad, tillfälle beredes anstaltens direktion, på sätt jag redan föreslagit, att tillräckligt tidigt få till sitt förfogande de medel, som erfordras för bestridande af organisationskostnader och första halfårets utgifter. Framdeles bör, efter hvad komitén föreslagit, anstaltens direktion före den 1 oktober hvarje år afgifva förslag å det belopp, som bör af näst följande Riksdag äskas för bestridande af de erforderliga utgifterna. Det är klart, att någon exakt beräkning af detta belopp icke kan åstadkommas, och att en enligt matematiska grunder utförd approximativ beräkning är ganska besvärlig. Det skulle därför icke erfordras, att en sådan matematisk beräkning för hvarje år utfördes, utan skulle anstaltens direktion endast behöfva uppgifva det belopp, som direktionen med ledning af föregående erfarenhet och omedelbart tillgängliga beräkningar ansåge ungefärligen motsvara det kommande behovet. Deremot lär det blifva nödigt att, sedan anstalten

är 1893.

varit i verksamhet några år, en strängt matematisk beräkning utföres för att undersöka, huru de nu uppgjorda beräkningarna förverkligats, och om några ändringar i nu föreslagna bestämmelser böra vidtagas.

Proposition.

I öfverensstämmelse med de åsikter jag, i hufvudsaklig enlighet med komiténs förslag, nu uttalat, får jag underdånigst hemställa, det Eders Kongl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen att godkänna följande grunder för inrättande af en anstalt för beredande af ålderdomsunderstöd åt lärare och lärarinnor vid småskolor och mindre folkskolor äfvensom icke ordinarie lärare och lärarinnor vid folkskolor:

I) *i afseende å anstaltens ändamål:*

att anstalten, hvilken benämnas småskolelärares m. fl. ålderdomsunderstödsanstalt och träder i verksamhet med år 1893, afser beredande af ålderdomsunderstöd åt de lärare och lärarinnor vid småskolor och mindre folkskolor samt de icke ordinarie lärare och lärarinnor vid folkskolor, för hvilkas aflönande tillskott af allmänna medel åtnjutes;

att, der på grund af särskilda förhållanden lärare eller lärarinnor i öfningsämnen eller slöjd vid de till den allmänna folkundervisningen hörande skolor hafva en i afseende på arbetstiden med ofvannämnda lärares och lärarinnors fullt jemförlig tienstgöring, de kunna, på vederbörande skoldistrikts derom hos Eders Kongl. Maj:t gjorda ansökan och på de villkor, som af Eders Kongl. Maj:t föreskrifvas, vinna delaktighet i den med anstalten afsedda förmån;

II) *i afseende å kostnadernas bestridande:*

att de för anstaltens ändamål erforderliga kostnader skola bestridas genom afgifter af vederbörande skoldistrikt och fyllnadsbidrag af staten;

III) *i afseende å skoldistriktens afgifter och sättet för dessas utgörande:*

att skoldistrikt skall vara skyldigt att såsom bidrag till bestridande af anstaltens utgifter erlægga en årlig afgift af 6 kronor för hvarje af de under I), första punkten, omförmälda lärare och lärarinnor, för hvilken skoldistriktet för samma år utbekommer lönetillskott af allmänna medel, med undantag allenast för vikarie vid ordinarie folkskoleläraresetjänst;

att denna afgift skall utgå till fullo, äfven om skoldistriktet af någon

anledning kommer i åtnjutande blott af en del af det stadgade lönetillskottet för året; samt

att nämnda afgift skall erläggas på det sätt, att statskontoret och Eders Kongl. Maj:ts vederbörande befallningshafvande vid utbetalningen af hvarje lönetillskott för lärare eller lärarinna, för hvilken afgift skall utgå, afdrager 6 kronor, hvarefter de af Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande innehållna afgifterna insändas till statskontoret;

IV) *i afseende å villkoren för rätt till understöd samt om understödets belopp:*

att rätt till understöd från anstalten skall, under de vilkor som i öfrigt bestämmas, tillkomma hvar och en af de under I), första punkten, omförmälda lärare och lärarinnor, som antingen, då understödet sökes, är eller inom ett år före inlemnandet till vederbörande skolråd af sin ansökan om understöd varit i tjänst anställd;

att helt understöd skall utgå med ett belopp af 150 kronor för år;

att rätt till helt understöd skall efter afgang från tjänsten tillkomma lärare eller lärarinna, som uppnått 55 års ålder och räknar 30 tjensteår;

att lärare eller lärarinna, som blifvit i tjänst anställd före den 1 januari 1880 och uppnått en lefnadsålder af minst 55 år, skall, om han eller hon tjenstgjort minst 20 år och summan af lefnads- och tjensteår uppgår till minst 80, vara berättigad att efter afgang från tjänsten erhålla helt understöd;

att, om lärare eller lärarinna af vederbörande skolråd eller folkskoleinspektör anses på grund af försvagad helsa, bristande syn eller hörsel, eller annan liknande, oförvållad anledning icke vidare vara fullt lämplig att sköta sin tjänst, skola, efter uppnådda 25 tjensteår, lärare, som fyllt 50 år, och lärarinna, som fyllt 45 år, vara berättigade att, då han eller hon om understöd gör ansökan, efter afgang från tjänsten bekomma afkortadt årligt understöd till följande belopp:

a) lärarinna,

som fyllt 45 år	70 kronor
» » 46 »	75 »
» » 47 »	80 »
» » 48 »	85 »
» » 49 »	90 »

b) lärare eller lärarinna,

som fyllt 50 år	100 kronor
» » 51 »	110 »
» » 52 »	120 »
» » 53 »	130 »
» » 54 »	140 »

att lärare eller lärarinna, som blifvit i tjänst anställd före den 1 januari 1880 och uppnått en lefnadsålder af minst 55 år, skall, om han eller hon tjenstgjort minst 20 år och af förut nämnda skäl icke vidare anses fullt lämplig att sin tjänst sköta, likaledes vara berättigad att efter afgång från tjänsten erhålla afkortadt årligt understöd sålunda:

om summan af lefnads- och tjänsteår uppgår till	till belopp af
75 år	100 kronor
76 »	110 »
77 »	120 »
78 »	130 »
79 »	140 »

att lärare eller lärarinna, som ej upphunnit det för erhållande af helt eller afkortadt understöd bestämda antalet lefnads- och tjänsteår, men genom obotlig sjukdom blifvit urståndsatt att vidare sköta sin tjänst, skall ega att, derest han eller hon tjenstgjort minst 15 år, från anstalten bekomma ett årligt understöd af 70 kronor;

att tjänsteår skall med afseende på rätt till understöd räknas såsom fullt, derest läraren eller lärarinnan derunder tjenstgjort minst 7 kalendermånader, och att med de år, under hvilka läraren eller lärarinnan möjligen undervisat kortare tid, skall verkställas en sammanläggning och reduktion, med beräkning af 7 månader på hvarje år;

att med afseende på rätt till understöd hel tjenstgöring skall beräknas omfatta minst 18 undervisningstimmar i veckan;

att i lärares eller lärarinnas tjänstetid skall inräknas all hel tjenstgöring i de till den allmänna folkundervisningen hörande skolor, af hvad slag den vara må, undervisning i blott öfningsämnen och slöjd dock endast på vederbörande skoldistrikts derom hos Eders Kongl. Maj:t gjorda ansökan och på de villkor, som af Eders Kongl. Maj:t föreskrivas;

att, om den, som börjat att uppbära understöd från anstalten, mottager nytt förordnande såsom lärare eller lärarinna vid någon för den allmänna folkundervisningen inrättad skola, han eller hon skall förlora understödet för den tid, under hvilken han eller hon uppbär lön såsom lärare eller lärarinna, dock med undantag för det fall att en understödstagare vid sjukdoms- eller annat tillfälligt förfall för tjänstgörande lärare eller lärarinna under kortare tid vikarierar för denne;

att understödstagare, som dömes förlustig medborgerligt förtroende, skall förlora sitt understöd;

att den, som under loppet af fem år ej uttagit sitt understöd, skall afföras från förteckningen å understödstagare, och att, om han eller hon sedermera ånyo annäler sig, det må ankomma på anstaltens direktion, om och i hvilken mån han eller hon åter må inträda i sin förra rätt;

att understödstagare, som bosätter sig å utrikes ort, utan att dertill ega Eders Kongl. Maj:ts tillstånd, skall derigenom förverka understödet för den tid, han är utrikes, samt att, om understödstagare blifver fränmande makts undersäte, eller utan Eders Kongl. Maj:ts tillstånd träder i fränmande stats tjänst, hans rätt till understöd skall upphöra;

att understöd skall beräknas för fulla kalendermånader och vidtaga med början af månaden näst efter den, under hvilken läraren eller lärarinnan upphört att åtnjuta lön, eller ock — der lärare eller lärarinna, som först efter afgang från tjänsten, men inom ett år derefter, inlemnad sin ansökan om understöd, särskildt hemställt, att denna måtte pröfvas med afscende på hans eller hennes efter afgang från tjänsten uppnådda högre lefnadsålder och dermed möjligen följande rätt till högre understödsbelopp — med början af månaden näst efter den, under hvilken han eller hon till vederbörande skolråd ingifvit ansökning att från anstalten erhålla understöd;

att understöd skall upphöra att utgå med den månad, under hvilken understödstagare afidit eller rätt till understöd förlorats; samt

att understöd af nu ifrågavarande slag ej må för understödstagarens gäld i mät tagas;

V) *i afseende å utbetalning af undersöd:*

att understöd utbetalas halfårsvis af anstalten; samt

att, om understödstagare är boende i landsorten, han skall vara berättigad att efter hos styrelsen för anstalten gjord anmälan, innefattande

uppgift om hans hemvist samt åtföljd af de intyg och öfriga handlingar, Eders Kongl. Maj:t kan finna skäligt föreskrifva, från styrelsen få understödet med allmänna posten i rekommenderadt eller assureradt tjenstebref konstnadsfritt sig tillsändt;

VI) *i afseende å understödsanstaltens styrelse och förvaltning:*

att anstalten skall förvaltas af direktionen öfver folkskolelärarnes pensionsinrättning, och att tills vidare dervid skola i tillämpliga delar och i alla de omständigheter, om hvilka icke i blifvande reglemente för anstalten kommer att särskildt stadgas, gälla enahanda föreskrifter, som enligt reglementet för nämnda inrättning äro gifna för densamma samt dess förvaltning.

Härjemte hemställer jag, att Eders Kongl. Maj:t — med tillkännagifvande, *dels* att Eders Kongl. Maj:t, derest dessa grunder af Riksdagen godkännas, ämnar för den nya anstalten utfärda reglemente i hufvudsaklig öfverensstämmelse med det af komitén dertill uppgjorda förslag, med de ändringar deri, som af tillämpningen af de nu föreslagna grunderna kunna föranledas, *dels* att Eders Kongl. Maj:t, efter det närmare erfarenhet vunnits angående omfånget af de göromål, som tillhöra anstalten, samt dessa göromåls lämpliga fördelning, kommer att till Riksdagen afgifva förslag till stat för anstalten, *dels ock* att Eders Kongl. Maj:t, i den mån särskildt bidrag från statsverket till anstaltens uppehållande blifver erforderligt, kommer att till Riksdagen aflåta proposition om uppförande i riksstaten af härtill erforderligt anslag — täcktes, i afseende å kostnaderna för anstaltens förvaltning och verksamhet under år 1893, föreslå Riksdagen medgifva,

att Eders Kongl. Maj:t må för sistnämnda år bestämma de belopp, som för bestridande af anstaltens förvaltningsbestyr varda erforderliga; samt

att de för berörda förvaltningskostnad och för anstaltens utgifter i öfrigt under nämnda år erforderliga medel må af Eders Kongl. Maj:t, i den mån från skoldistriktet influtna afgifter icke äro att tillgå, anvisas utaf tillgängliga statsmedel såsom förskott, att antingen ersättas af berörda afgifter, i den mån de under året till anstalten ingå, eller, derest sagda afgifter skulle för året befinnas härtill otillräckliga, anmälas till ersättande af Riksdagen.

På tillstyrkan af statsrådets öfriga ledamöter behagade Hans Maj:t Konungen lemna nådigt bifall till hvad föredragande departementschefen sålunda hemställt; och skulle i öfverensstämmelse härmed proposition till Riksdagen aflåtas af den lydelse bil. M till detta protokoll utvisar.

Ex protocollo:

Carl Tornérhielm.
